

2022
Nr. 4/12

Reformatų žinia

LIETUVOS EVANGELIKŲ REFORMATŲ KONSISTORIJOS APŽVALGINIS LEIDINYS

TURINYS

Viršelyje Nem. Radviliškio reformatų bažnyčia, foto Biržų fotografo Remigijaus Baltušio.
Kompozicija ir dizainas dail. Aušrinės Bareikytės-Čižikienės

R. Stankevičius	Žodis tapo kūnu.....	3
H. Lahayne	Žmogėdroms nereikia Evangelijos.....	4
<i>InfoRef_LT</i>	Nacių ir sovietų nužudyti lenkų reformatų kunigai – karo kapelionai.....	8
<i>Iš reformatų istorijos</i>		
D. Karvelis, R. Ragauskienė	Kunigaikščių Radvilų LDK įsteigtos reformatų bažnyčios.....	10
	Abiejų Tautų Respublikos jaunuoliai, studijavę Fryzijoje.....	15
<i>Pro memoria</i>		
<i>InfoRef_LT</i>	Donata Indriūnė.....	16
<i>InfoRef_LT</i>	Kuratorė Dalia Devenytė Bobelienė.....	16
N. Grilauskienė	Donatas Erikas Yčas.....	17
N. Grilauskienė	Petras Klybas.....	17
<i>Įvykiai</i>		
<i>InfoRef_LT</i>	Superintendente ordinacija Lenkijos reformatų Bažnyčioje.....	18
V. Liauškaitė	Lietuvos mokslų akademijoje paminėta Reformacijos diena.....	19
<i>InfoRef_LT</i>	Kėdainių gimnazijos istoriniai duomenys.....	20
A. Arlauskienė	<i>Radviliados</i> skaitymai.....	20
D. Gudliauskienė	BIBLIJOS vyrai ir moterys.....	21
V. Liauškaitė	Pasipuošę Vilniaus reformatų bažnyčia.....	22
D. Gudliauskienė	Vilniečių Kapų šventė Kairėnuose.....	24
<i>InfoRef_LT</i>	Reformacijos šventė N. Radviliškio bažnyčioje.....	25
A. Arlauskienė	XI-asis LRIKD suvažiavimas.....	27
<i>InfoRef_LT</i>	Vilniuje atnaujintas paminklas Simonui Konarskiui.....	28
	Tauro kalno kapinėse perlaidoti jose rasti palaikai.....	29
	Ant Dubingių piliakalnio.....	30
	Amžinybės sekmadienis Vilniuje.....	30
	Variacijos trims.....	31

ŽODIS TAPO KŪNU

*Jn 1,14: Tas Žodis tapo kūnu ir gyveno tarp mūsų;
mes regėjome jo šlovę – šlovę Tėvo viengimio Sūnaus, pilno malonės ir tiesos.*

Broliai ir seserys,

apaštalas Jonas šiais žodžiais liudija apie mūsų Viešpatį Jėzų Kristų – šlovingąjį malonės ir tiesos kunigaikštį. Pranašas Izaijas į pasaulį ateisiantį Jėzų vadina vardais, kurie atitinka Jo asmenį: Nuostabasis Patarėjas, Galingasis Dievas, Amžinasis Tėvas, Ramybės Kunigaikštis.

Taigi, mažas, silpnas kūdikėlis tapo šlovinguoju pasaulio reformatoriumi, galinčiu gydytoju, neišmatuojamos malonės teikėju, absoliučiai teisingu teisėju ir pasaulio gelbėtoju. Šis žmogus ir Dievas kartu, buvo žiauriai nužudytas, prisikėlė ir vėl iškeliavo pas dangiškąjį Tėvą.

Mielieji tikėjimo namiškiai, švęsdami Kalėdas, minėdami Kristaus gimimą, apmąstykime ir Jo būsimąjį antrąjį atėjimą – ar esame pasiruošę, ar laukiame ir ar budime? Todėl budėkite, nes nežinote, kurią dieną ateis jūsų Viešpats. (Mt 24,42).

Prasmingo, viltingo, ramaus Kalėdų laiko!

Gen. superintendentas kun. R. Stankevičius

Žmogėdroms nereikia Evangelijos

Niurnbergo karinis tribunolas: kaltinamieji teisiųjų suole, 1945 m. Wikipedia.org nuotrauka

Beveik visos šio pasaulio blogybės ir nelaimės atsiranda ir gyvena per karus, – rašo Ciuricho reformatorius H. Bulingeris.

Viena iš tų blogybių yra priešiškių pusių asmenų nužmoginimas. Taip atsitiko ir dabar, įsiplieskus Rusijos karui prieš Ukrainą. **Daugumą (Rusijos žmonių) sudaro zombiai,** – jau beveik visai nestebina teiginys, drąsiai tariamas LRT (!) laidoje. Tie rusai, kurie vienaip ar kitaip palaiko Kremliaus politiką arba nuo Putino aiškiai neatsiriboja, nelaikomi žmonėmis. Atvirai teigiama, kad **putinizmu susirgę apie 80 % rusų**, suprask, jų smegenys normaliai neveikia. Bet šiek tiek vilties paliekama, tai tie 20 proc. likusių Rusijos gyventojų: **Dar ne visi rusai perkeisti į zombius ir žmogėdros.**

Vienas iš Lietuvos Nepriklausomybės akto signatarų svarsto, kad rusai gal kadaise ir buvę žmonėmis, tačiau masiškai susirgę ir virtę *Untermenschen* (pusžmogiais). Kitas įsitikinęs, kad žmonėmis jie niekada nebuvo tapę: *Putinas yra rusų pasekmė, o ne karo priežastis. Paskutinį kartą tapti žmonėmis rusai turėjo šansą po 1991-ųjų pučo. Proga nepasinaudojo. Demokratiją rusai atmetė. Kaip persodintą kiaulės širdį,* – kovo pabaigoje galėjome perskaityti Delfyje.

Esą karo su Ukraina giluminė priežastis nėra nei Putino režimas, nei net jo autokratinis valdymas, o patys rusai – tai jie yra „monstrai“, kaip ir jų prezidentas: *Ne Putinas pavergė rusų liaudį. Tai dauguma rusų laisva valia pasirinko būti Putino kleptokratų baudžiauninkais.* Net ir Lietuvos Respublikos prezidentas balandžio mėnesį antrino – tiesa, kalbėdamas ne apie daugumą rusų, o tik apie karius Ukrainoje: *Šiuos žiaurumus galėjo įvykdyti tik zombiai, ne žmonės. Jie įgyvendino savo karinės vadovybės, kurie taip pat zombiai, įsakymus ir nuosekliai naikina Ukrainos tautą.*

„Zombiai“ yra iš afrikiečių kalbų kilęs žodis, vartojamas Karibų vudu kulte, atgijusiems mirusiesiems arba jų dvasioms pažymėti. „Monstras“, nuo lot. *monstrum* – pabaisa, baidyklė, apsigimėlis. Kasdienybėje esame įpratę, kad šios ir panašios sąvokos dažniausiai yra vartojamos fantastinėje literatūroje, filmuose, o tikrovėje nieko tokio neegzistuoja. Iš fantazijos šaltinių žinome, kad zombiai, monstrai ir kitokios pabaisos nėra žmonės, nors dažnai vaizduojamos kaip gana žmogiškos būtybės, kūnu, veiksmais daug kuo panašios į žmones. Tačiau daug ko ir neturinčios, pavyzdžiui, tai *būtybės be sąžinės*, vadinasi, be sielos ir be valios, tarsi dvasinės, bet ne dvasios, kažkokie pikti demonai, *bepročiai*, tegalintys tik kenkti ir naikinti. Iš fantastikos šaltinių taip pat gerai žinome, ką su tokiais padarais reikia daryti: ko nuožmiausiai trauškinti. Naikinti kaip parazitus ar

kenkėjus. Birželio pabaigoje vienas jaunas aktyvistas interviu LRT (!) taip tiesiai ir pasakė, kad „*Rusijos federacijos žmonės yra agresoriai ir turi būti utilizuoti*“.

Rusijos valdžia privalo atsakyti dėl savo nusikaltimų, – įsitikinęs G. Nausėda. Kiti įnirtingai reikalauja, kad Putinas ir jo bendrininkai atsidurtų Hagos tribunole – jie turi būti nuteisti ir įkalinti kaip karo nusikaltėliai. Visa bėda, kad ne tik kitur gyvenime, bet ir teisiųjų suole zombiai, žmogėdros, orkai, monstrai ir kenkėjai niekada nesėdės. Teisiams būna *žmonės*; jie, o ne gyvūnai ar fantastinės būtybės *atsako* už savo veiksmus. Bausti reikia žmones, o zombius (jeigu jie jau perkelti į tikrovę), matyt, pasakų patarimu, reikėtų tiesiog sunaikinti.

Nusikaltimas, bausmė ir orumas

Po tvano Dievas sudarė su Nojumi sandorą. Joje Jis patvirtino, kad galima valgyti mėsą; kad maistui leidžiama pralieti gyvūnų kraują. Bet už jūsų [žmonių] kraują, jūsų gyvybę, reikalausiu atsiskaityti... Už savavališką kito žmogaus nužudymą nusikaltėlis yra griežtai baudžiamas. Ir pats Dievas pasako, kodėl: „... nes pagal savo paveikslą Dievas sukūrė žmogų (Pr 9, 5–6). Kiekvienas žmogus, nors ir nuodėmingas, vis dėlto yra panašus į Dievą. Jį atspindi ar reprezentuoja. Kiekvienas žmogus. Todėl ir kiekviena žmogaus gyvybė Dievui yra brangi bei tam tikra prasme šventa. Dėl to už nužudymą Jis reikalauja atitinkamai bausti.

Kiekvienas žmogus yra vertingas ir unikalus, nes sukurtas panašus į patį Dievą. Kiekvienas turi savo orumą ir vertę, kurie yra gerbtini bei neatimami. Kiekvienas žmogus turi būti vertinamas ne todėl, kad sutinka su kažkieno politiniu ar religiniu požiūriu, bet kaip individualus asmuo. Nes Dievas Kūrėjas pagrindžia ir patvirtina kiekvieno žmogaus asmens reikšmę ir orumą.

Žmogaus orumas yra artimai susijęs su teisingumu ir teisės vykdymu. *Senojo Testamento* įstatyme išsaknių bausmės adekvatumo principas, kuris išreiškiamas žymiojoje eilutėje *Išėjimo* 21, 24: *Akį už akį, dantį už dantį, ranką už ranką, koją už koją* (vadinamasis „lex talionis“). Dažnai šie žodžiai laikomi archajiškais, primityviais, nors iš tikrųjų jais norima perteikti tik patį principą – bausmė privalo būti adekvati nusikaltimui. Kad sakinytis turi būti suprantamas ne pažodžiui, o tik kaip principas, patvirtina ir toliau einančios eilutės. Pagal šį principą buvo griežtai *apribotas* kerštas. Pavyzdžiui, mirties bausmė galėjo būti skiriama tik už pačius sunkiausius nusikaltimus, bet ne už vagystę.

Egzistuoja tiesioginis ryšys tarp nusikaltimo ir bausmės. Todėl negalima bausti vien kitiems įbauginti arba savavališkai pagal valdovo ar teisėjų užgaidas. Kaltė kaip nusižengimas įstatymui turi būti įrodyta, o tuomet turi būti baudžiama. *Pakartoto Įstatymo* 25, 1–3 matome, kad nusikalsdamas žmogus tarsi užsitarinauja tam tikrą bausmę. Bausmė skiriama priklausomai nuo konkretaus nusižengimo – ne daugiau ir ne mažiau. Kiekvienas žmogus turi teisę būti nubaustas *adekvačiai*.

Atpildo ir bausmės apribojimo principas išsaugoja nusikaltusio žmogaus orumą. Minėtame tekste rašoma, kad nusikaltėlis išlieka *brolis* (A. Rubšio vertime *artimas*);

šiandien sakytume *bendrapiliėtis*. Nustatytą ir teisingą bausmę viršyti draudžiama, kad žmogus nebūtų *pažemintas*. Kad nuteistasis turi teises, kad jo orumas neatimamas, kad jis lieka žmogumi, kurio negalima niekinti – Biblijos laikais antikos kultūrų akivaizdoje buvo visiškai naujos nuostatos.

Palyginkime su romėnų kultūra. Nors romėnai turėjo puikiai išvystytą teisinę sistemą, tačiau didelės žmonių grupės, pvz., vergus, pavergtas tautas ir karo belaisvius buvo galima bausti savavališkai, kaip nori žiauriai bei bauginant ir žeminant. Toks buvo ir pagrindinis nukryžiuojimo bausmės tikslas. Jėzaus teismo bylos istorijoje matome, kad romėnų gubernatorius Pilotas žinojo, jog Jėzus nekaltas (Jn 19, 6). Bet jis vis tiek turėjo įgaliojimą jį nuteisti myriop. Net jeigu kas nors Romoje būtų įrodęs, jog šis Galilėjos gyventojas nekaltas, nieko tai nebūtų pakeitę (nes Jėzus, kaip tuo metu ir dauguma imperijos gyventojų, neturėjo Romos pilietybės). O ir kareiviai galėjo daryti su juo ką tinkami – pasmerktieji vykdant bausmę nebuvo apsaugoti. Kai kurie dar nenukryžiuoti mirdavo nuo kareivių smurto.

Naujojo Testamento laiškai kreipiasi ne vien į bendruomenių vadovus ar vyrus, bet dažniausiai į visus miesto tikinčiuosius – tarp jų ir į vergus. Jau vien šis faktas tais laikais buvo neįtikėtinas. Kartais priekaištaujama krikščionybei, kad *Šventasis Raštas*, konkrečiai *Naujasis Testamentas*, aiškiai nepasmerkia vergovės institucijos. Bet nepastebima pagoniškos, nežmogiškos kultūros kritikos radikalumo.

Pavyzdžiui, Petras *Pirmajame laiške* tiesiai kreipiasi į namų ūkių tarnus (1 Pt 2, 18s). Jis ragina juos paklusti ir ištikimai tarnauti savo *šeimininkams* ar *savininkams*. Č. Kavaliausko vertimas *šeimynykščiai* šių dienų skaitytojus gali suklaidinti, kadangi apaštalas omeny turi vergus (taip verčia ir nemažai dabartinių Biblijos leidimų). Petras lygina vergų kančią su Kristaus kančiomis. Tai vergams suteikia visai netikėtą garbę ir orumą. Būtent šis orumas laikui bėgant labiau dekonstravo vergovę negu tiesioginis draudimas, kuris I amžiuje nebūtų davęs didesnio, o gal ir jokio rezultato.

Kad *visi* žmonės – ir vergai, ir moterys, ir barbarai, ir priešiškos tautos – turi prigimtinių orumą kaip Dievo kūriniai ir neatimamas teisės, romėnams galėjo pasirodyti absurdiška mintis. Jų antropologija, mokymas apie žmogaus prigimtį, buvo kitokia. Biblijos žinia apie žmogaus sukūrimą pagal Dievo paveikslą ar atvaizdą viską pakeitė. Žmogaus vertė nebebuvo siejama su kilme, gebėjimu, naudingumu ar pan., o žmogaus teisės tapo neatimamos (Žr. ir C. S. Lewiso *Humaniška bausmės teorija*, „Prizmė“ 99/2, ir T. K. Johnsono *Žmogaus teisės ir krikščioniška etika*, lksb.lt, bei autoriaus *Respecting human dignity – Biblical perspectives*, lksb.lt).

Neapykantos religija

Visi teisiniai principai galioja ir per karą. Dauguma Bažnyčių sutaria, kad gynybinis karas yra teisingas ir pagal Dievo Žodį leidžiamas. Tokio karo metu morališkai pateisinama nužudyti puolančios kariuomenės kareivį. Tačiau tai nekeičia fakto, kad ir priešišku pajėgų kovotojas išlieka žmogumi su savo ypatinga verte ir orumu.

Deja, egzistuoja efektyvus būdas padidinti nusiteikimą nužudyti priešų kareivį – tai sukelti kolektyvinę neapykantą ➤

visai priešų tautai. Priešiškos valstybės (agresorės) kariai nenužmoginami tiesiogiai, bet dirva tam ruošiama. Kai 1813 m. vokiečiai pradėjo išsilaisvinti iš Napoleono gnaužtų, Ernstas Moritcas Arndtas (1769–1860) pasakė kalbą *Apie tautos neapykanta* (*Über Volkshaß*). Ja žinomas rašytojas siekė pakurstyti liaudies ar *nacionalinę neapykantą* prancūzams: *Noriu neapykantos, tvirtos ir ilgalaikės vokiečių neapykantos prancūzams ir jų prigimčiai [...]. Noriu neapykantos prancūzams, ne tik šiam karui, noriu to ilgai, noriu amžinai. Tegul ši neapykanta šviečia kaip vokiečių tautos religija, kaip šventas ilgesys visose širdyse.*

E. M. Arndtas

Bet ir 1809 m. Arndtas jau rašė: *Taip, aš nekenčiu, tai yra mano troškimas ir mano gyvenimas; nekenčiu intensyviai ir karštai.* Neapykantos tikslas – sunaikinti žvėrį ar monstrą (vok. *Scheusal*), t. y. prancūzus. Visi tie milijonai, kurie Napoleono vedami užpuolė vokiečių kraštus, yra kenkėjai (*Franzosenungeziefer*). Po šimtmečio, Pirmojo pasaulinio karo pradžioje, vokiečių rašytojas E. Lissaueris viską perėmė ir pritaikė Anglijai. Netrukus jo *Neapykantos dainą Anglijai* mokėjo bene kiekvienas vokiečių.

Misija Niurnberge

Šiandien mėgstama lyginti Rusijos prezidentą su vokiečių diktatoriumi A. Hitleriu, o rusus – su Trečiojo reicho gyventojais (pvz., *Kas yra ta Rusija? 100 mln. žmonių, paversti į kaimenę, kuri šaukia 'Heil Putin!', kaip kadaise nacistinė Vokietija šaukė 'Heil Hitler!'...*). Net jeigu šis palyginimas yra pagrįstas ir teisingas, tada, po karo, sąjungininkų elgesys su nacių nusikaltėliais rodo, kad šie išsaugojo žmogiškumą. Šiandien tvirtai galima pasakyti, jog turime labai džiaugtis, kad buvo siekta vokiečius tik perauklėti, o ne sunaikinti ir kad dėl to neapykantos spiralė buvo sustabdyta ir toliau nebesisuko.

Kai kurie nacių vadai kaip Himleris, Gebelsas ir pats Hitleris karo pabaigoje ar netrukus po karo nusižudė. Beveik visas kitas režimo galvas amerikiečiai, britai ir rusai pagavo, įkalino ir jau 1945 m. rudenį atvedė į teismą – prasidėjo Niurnbergo karo nusikaltimų tribunolas. Kaltinamųjų suole sėdėjo per 20 aukšto rango nacių valstybės pareigūnų, žinomiausias Hitlerio oro pajėgų ministras ir senas jo bendražygis H. Geringas.

Tribunolas buvo naujovė ir savotiškas eksperimentas. Visiems buvo aišku, kad nacių režimas įvykdė daugybę nusikaltimų. Bet ką daryti su nacių vadais? Dar 1944 m. Vinstonas Čerčilis

pasiūlė visus tiesiog sušaudyti. Vis dėlto sąjungininkai sutarė, kad būti nacių, net aukšto rango, dar nėra pakankamas pagrindas atimti žmogaus gyvybę. Buvo atsižvelgta ir į Vakarų teisės tradicijas ir krikščionišką principą, jog *individuali kaltė* turi būti įrodyta. Turi vykti tvarkingi teismo posėdžiai ir būti surinkti liudijimai bei įrodymai; būtina ir gynyba.

Nors, žinoma, tribunolo teisinė bazė iš dalies buvo nauja ir nesubrandinta, teisėjai labai stengėsi tikrai teisingai išspręsti kiekvieną bylą. Rezultatas buvo toks, kad po metų, 1946-ųjų rudenį, tribunolas visiškai išteisino tris kaltinamuosius, o septyniems paskelbė ilgo įkalinimo bausmes; tik vienuolika vyrų buvo nubauti mirtimi (pakariant).

Atsakinga už nacių tardymo įkalinimą buvo JAV kariuomenės vadovybė. Ji nusprendė suimtiesiems paskirti du karo kapelionus sielovadais (kaip numato ir Ženevos konvencija). Be abejo, tam buvo ir pragmatinių priežasčių. Kapelionai turėjo užtikrinti, kad kalinių psichika nešlubuotų ir jie liktų tinkami stoti prieš teismą. Vis dėlto pagrindinė motyvacija buvo krikščioniškas įsitikinimas, kad ir nusikaltėliai lieka žmonėmis su žmogiškomis sielomis – ir netgi tas pražuvusias sielas galima vesti šviesos ir išganymo link.

Kadangi visi naciai buvo krikštyti ir formaliai priklausė evangelikų ar katalikų Bažnyčiai, kapelionais tribunolas paskyrė JAV Misūrio sinodo liuteronų kunigą Henrį Gereckę (1893–1961) ir katalikų kunigą, pranciškoną Sixtųą O'Connor'į (1909–1983) iš Niujorko valstijos. JAV žurnalistas Timas Townsend'as Gereckės gyvenimui ir misijai tribunole net paskyrė veikalą *Mission at Nuremberg* (2014).

Niurnbergo karo nusikaltėlių kalėjimo vadovas Burtonas Andrus'as padarė viską, kad šiai tarnystei būtų paskirtas būtent Gereckė. Vokiečių kilmės Gereckė prieš tėvo valią buvo tapęs liuteronų kunigu ir tarnavo vienoje Sent Luiso griežtos liuteronybės pakraipos bažnyčios parapijoje. Ketvirtajame dešimtmetyje, Didžiosios depresijos metu, Gereckė buvo išitraukęs į intensyvią socialinę ir evangelinę veiklą, ypač rūpinosi kaliniais bei asmenimis iš socialinių paraščių. 1943-iaisiais jis savanoriškai įstojo į gretas JAV karo kapelionų, kurių tuo metu labai trūko. 1944/45 metais jis dirbo karo ligoninėje Anglijoje, po karo – Miunchene.

Liuteronų tikėjimas, vokiečių kalbos žinios ir patirtis kalėjimuose – viskas tiko, ir Gereckė nėrė į darbą. Pag- ➤

Kapelionas kun. Henris Gerecke

rindiniu savo tikslu jis tuo metu iškėlė tokį: ir šiems kaliniams skelbti Evangeliją bei kuo daugiau jų atvesti prie tikėjimo į gyvąjį Dievą.

Gerecke'ė nebuvo naivus ir neturėjo iliuzijų dėl nacių siaubingų nusikaltimų. Kelis kartus kapelionas buvo aplankęs Dachau koncentracijos stovyklą (kaip ir O'Connor'is Mauthauzeno stovyklą). Kadangi Gerecke'ė buvo savanoriavęs Pirmajame pasauliniame kare, o Antrajame – du jo sūnūs kovojo Europoje, tai žinojo: žmonių teismas Niurnberge skelbs savo verdiktą žemėje, ir jis bus griežtas; abu kapelionai neturėjo jokių abejonių dėl mirties bausmių teisėtumo ir moralumo. Bet jų didesnis rūpestis buvo kitas – šių nacių *amžinasis* likimas, Dievo teismo verdiktas danguje. Abu gerai žinojo, jog ir nuteistas myriop žmogus Dievo akivaizdoje gali būti išteisintas bei gyventi amžinai.

„Tegul Jėzus manęs pasigaili“

Gerecke'ė ir šiame ypatingame kalėjime pasirodė kaip gabus sielovadininkas. Jis užmezgė tvirtą žmogišką ryšį su kai kuriais iš jam paskirtų evangelikų konfesijos kalinių. Trylika kalinių lankydavo jo pamaldas (dar keturi – O'Connor'io Mišias). Kai 1946 m. birželį kalėjime pasklido gandas, kad Gerecke'ės žmona Alma savo vyrą kviečia atgal į tėvynę, kaliniai parašė laišką Almai su prašymu neatimti iš jų kapeliono. Jis esąs jiems būtinas ir toks artimas, kad jie visi neišsivaizduoja buvimo kalėjime be jo. Laiške buvo net rašoma: *Mes tiesiog pradėjome jį mylėti*. Visi kaliniai be išimties (t. y. ir katalikai bei tie, kurie atsisakė dvasinių paslaugų) pasirašė. Gandas ir teliko tik gandu, bet iškaltusis laiškas išliko.

Tačiau net ir Gerecke'ės pastangos ne visada duodavo norimų vaisių. Štai jis ragindavo H. Geringą: *Visiškai atiduokite savo širdį ir sielą savo Gelbėtojui, pone reichsmaršale!* Nors šis buvo krikščionių Bažnyčios narys, bet tvirtino negalįs pritarti pagrindinėms krikščionybės tiesoms. Geringas išjuokė Sukūrimo istoriją ir idėją, kad Rašto autoriai buvę Dievo Dvasios įkvėpti, taip pat aiškiai atmetė išganymą per Kristaus mirtį ir prisikėlimą. „*Tik sakykite: Jėzau, gelbėk mane!*“, – maldavo Gerecke'ė. *Ne!* – atšovė Geringas. – *To negaliu. Šis Jėzus, apie kurį kalbate, – man jis tik dar vienas gudrus žydas.* Jis Gerecke'ei dar pridūrė: *Jūs patys visu tuo netikite.*

H. Geringas save laikė tikinčiu į Dievą (vok. *gottgläubig*), bet

tas Dievas buvo ne Biblijos: *Pastoriau, tikiu į Dievą. Tikiu, kad jis kontroliuoja žmonių veiksmus, bet tik reikšmingesnius. Jis per didelis, kad Jam rūpėtų smulkūs dalykai kaip Hermano Geringo likimas.* Jis net norėjo priimti Viešpaties Vakarienę, bet Gerecke'ė atsisakė suteikti, nes Geringas neturėjo tikėjimo į Jėzų Kristų, todėl nebuvo laikytinas krikščionimi. Prie duonos ir vyno kapelionas prileido tik tuos, kurie nuoširdžiai atgailavo ir tikėjo. O nacių lyderis pripažino tik tiek, kad jo aštuonerių metų dukra tiki į *Jūsų gelbėtoją, o aš – ne.*

Tarp kalinių buvę užkietėjusių nacių kaip Ernstas Kaltenbruneris, Alfredas Rozenbergas ir Julijus Štreicheris. Tuo tarpu apie Vilhelmą Keitelį, Joachimą von Ribentropą, Eriką Rėderį ir Fricą Zaukelį Gerecke'ė rašė: *Dievas per tą laiką pakeitė jų širdis...* Pavyzdžiui, Hitlerio užsienio reikalų ministras Ribentropas *visai pasitiki Avinėlio krauju, kuris pašalina pasaulio nuodėmes. Jis prašė, kad Dievas pasigailėtų jo sielos.* Prieš pat mirtį kartuvėse jis ištare kapelionui: *Vėl jus pamatysiu.*

Vokiečių kariuomenės vadas Vilhelmas Keitelis priėmė Komunią ir dėkojo Gerecke'ei: *Jūs man daugiau padėjote, negu jūs žinote. Tegul Kristus, mano Gelbėtojas, būna su manimi per visą kelią. Man Jo labai reikia.* Kunigas Keitelį net vadino savo draugu. Kai Gerecke'ė aplankė karininką likus kelioms valandoms iki egzekucijos, Keitelis *verkė, visas drebėjo ir sunkiai kvėpavo.* Trumpame kelyje nuo karcerio iki kartuvių nuteistasis citavo Biblijos eilutes ir niūniavo XIX a. giesmę *Harre, Meine Seele (Lauk, o siela mano, Evangelikų Giesmyne Nr. 268)*, kurios žodžiai, atrodo, Keiteliui toje situacijoje kalbėjo į širdį:

Lauki, o siela mano, Dievo tiktai!

Kurs tave išgano, gelbėja mielai.

Nors viskas grius,

Su tavim Jis bus

Juk už jį didesnis sielvertas nebus...

Paskui su kapelionu drauge sukalbėjo vokišką maldą, su kuria buvo abu užaugę:

Kristaus kraujas ir teisingumas

Tai mano puošmena ir garbės drabužis;

Su juo aš stovėsiu Dievo akivaizdoje,

Kai eisiu į dangų. Amen.

V. Keitelio paskutiniai žodžiai Gerecke'ei buvę tokie: *Visa širdimi dėkoju jums ir tiems, kurie jus atsiuntė.* Tuo tarpu A. Rozenbergas iki gyvenimo galo kratėsi visų religinių patarnavimų; katalikas E. Kaltenbruneris atsisveikino žodžiais: *Atlikau savo pareigą pagal įstatymą*, o J. Štreicheris tik dar kartą sušuko: *Heil Hitler!*

Savo ataskaitoje Gerecke'ė rašo, jog jis nuoširdžiai tiki, kad V. Frikas, F. Zaukelis, J. Ribentropas ir V. Keitelis *mirė kaip atgailaujantys nusidėjėliai, pasitikintys Dievo gailėstingumu ir prašantys atleidimo. Jie tikėjo Jėzų, kuris praliejo savo kraują už jų nuodėmes.* Ir kunigas O'Connor'is kataliko H. Franko sūnui patvirtino, kad jo tėvas nuėjo *tiesiai į dangų.*

Po teismo Gerecke'ė sulaukė nemažai kritikos, buvo vadinamas *nacių draugu* ir antisemitu. Jis perskaitė visus šmeižto

H. Geringas teisme

laiskus, bet niekada neapgailestavo, kad palydėjo nacius iki egzekucijos vietos. Jam niekada ir nebuvo kilę klausimų, ar reikia rūpintis jų sielomis. Žmones reikia nubausti už nusikaltimus, bet jiems reikia paskelbti ir Evangeliją.

Bene ryškiausias dvasinis posūkis iš visų nuteistųjų tribunele buvo Hanso Franko, kuris kun. O'Connor'io pastangų dėka grįžo į katalikų tikėjimą. Teisininkas Frankas karo metu buvo Lenkijos generalgubernijos vadovu ir be skrupulų vykdė lenkų bei žydų naikinimo politiką. O'Connor'į dar mažiau negu Gerecke'ę galima apkaltinti naivumu, nes jis su savo daliniu 1944/45 m. buvo pirmose fronto linijose ir vienas iš pirmųjų įžengė į išvaduotos Mauthauzeno (Austrijoje) koncentracijos stovyklos teritoriją.

Šis kapelionas sugebėjo net ir *Lenkijos skerdiką* atlydėti iki tikros atgailos. Po nuosprendžio paskelbimo 1946 m. spalio 1 d. H. Frankas sakė: *Aš to nusipelniau ir laikiu įvykdyto.* Po to jis dar kreipėsi į vokiečių tautą: *Visų pirma Dievas kalbėjo ir įvykdė nuosprendį Hitleriui, jam ir sistemai, kuriai tarnavome bedieviškai mąstydami. Todėl tegul ir mūsų tauta būna atšaukta iš kelio, kuriuo ją vedė Hitleris ir mes su juo. Prašau mūsų žmonių nesustoti šia kryptimi ir nežengti nė žingsnio į priešingą pusę.* O'Connor'is perteikė jo paskutinius žodžius prieš pat mirtį šitaip: *Tegul Jėzus mane pasigaili.*

Abu karo kapelionai iš Biblijos žinojo, kad ir sunkūs nusikaltėliai, nors baudžiami mirtimi fiziškai, gali būti išgelbėti dvasiškai. Juodu visą laiką drąsino vieno iš tų nusikaltėlių, kurie buvo nukryžiuoti kartu su Jėzumi, pavyzdys. *Juk mudu teisingai gavome, ko mūsų darbai verti,* – vienas sakė kitam, kuris įžeidinėjo Jėzų. Tikėjimu prie pat mirties slenksčio jis kreipėsi į Jėzų: *Jėzau, prisimink mane, kai ateisi į savo karalystę!* Tas jam užtikrino: *Iš tiesų sakau tau: dar šiandien su manimi būsi rojuje* (Lk 23, 41–43).

Juodu taip pat nepamiršo, kad Paulius/Saulius iki atvertimo netoli Damasko (Apd 9, 3–9) buvo tikras skerdikas – apimtas gilios neapykantos visiems krikščionims, kuriuos siekė nužudyti (Apd 9, 1). Apaštalas Paulius pats pripažino: *Daugybę šventųjų [t. y. krikščionių] įmesdinau į kalėjimus, o kai jie buvo žudomi, pritardavau;* jis buvo *be saiko prieš juos įtūžęs* (Apd 26, 10–11; žr. ir 8, 1); *iki mirties bausmės persekiojau šį Kelią*, t. y. Bažnyčią, krikščionis (Apd 22, 4). Didysis krikščionijos apaštalas buvo persekiotojas ir žudikas, *piktžodžiautojas... ir smurtininkas* ir todėl *pirmasis* – t. y. blogiausias – iš nusidėjėlių (1 Tim 1, 13.15).

Dauguma Rusijos, Vokietijos ar Lietuvos gyventojų yra kartą pakrikštyti (kaip ir sėdėjusieji Niurnbergo teisiųjų suole), tačiau nepažinę asmeninės atgailos už nuodėmes ir asmeninio tikėjimo. Todėl visiems žmonėms – ir moraliausiems, ir žemų žemiausiai puolusiems – būtina skelbti Gerąją Naujieną apie *Kristaus kraują ir teisumą*, kitaip ir tie, ir anie tikrai mirs, linkėsime jiems to, ar nelinkėsime. Nužmogindami žmones iki zombių, mes pasitraukiame nuo šios užduoties, užimdami visai ne tą poziciją, kurią turėtume, ir taip pasmerkiame juos šiai, bedieviškai, mirčiai – tikrai lyg kokius zombius, besielius, bejausmius, tarsi ne Dievo sukurtus.

Katech. Holgeris Lahayne

www.bernardinai.lt

Nacių ir sovietų nužudyti lenkų reformatų kunigai – karo kapelionai

Kun. Jan'as Józefat'as Potocki's

Lenkijos Evangelikų karo kapelionatas ir Centrinė karo biblioteka, minint 100-ąsias Evangelikų kapelionato Lenkijos kariuomenėje įkūrimo metines, išleido dr. Rafał'o Leščyńskio knygą *Tikėjimas ir uniforma. Ryšardas Paško ir kiti evangelikų kapelionai*. Šiame leidinyje pateikta išsami medžiaga apie liuteronų kunigą, brigados generolą Ryszard'ą Paszko ir kitus 67 dvasininkus – Lenkijos kariuomenės evangelikų konfesijų kapelionus, kurie pasišventusiai rūpinosi gyvaisiais, slaugė sužeistuosius karius, dalis jų atidavė gyvybes už savo Tėvynę.

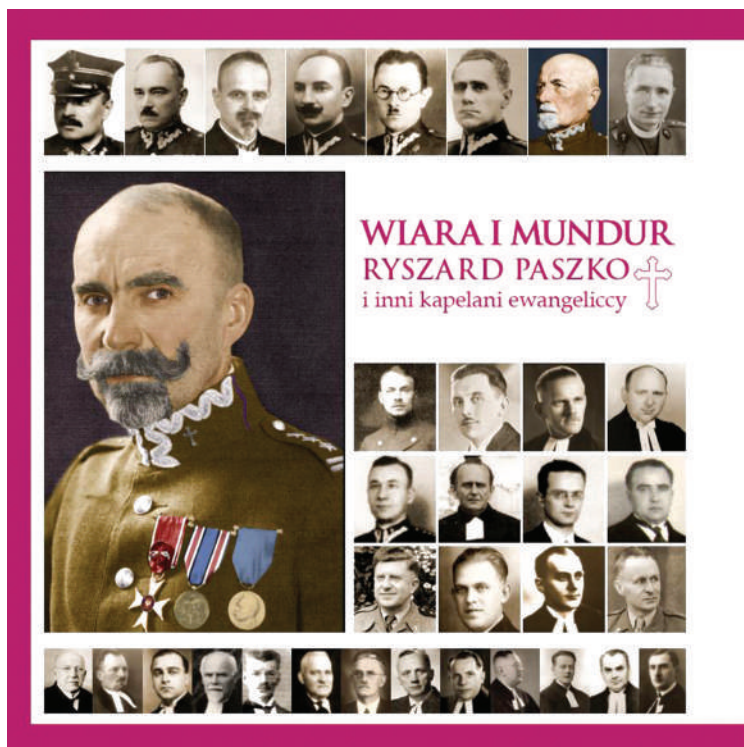
Kun. Jan'as Józefat'as Potocki's (1888-07-13–1940-04-09) – vyriausiasis Lenkijos armijos evangelikų reformatų kapelionas, gimė Kelcuose, nužudytas Katynėje. Lenkijos nepriklausomybės kovų dalyvis, lenkų diasporos JAV veikėjas.

Janas Potockis gimė 1888 m. liepos 13 d. Kelcuose, Juliano ir Lucynos, g. Choželska, šeimoje. Mokėsi Kelcų gimnazijoje, bet po 1905 m. vasario mėn. įvykusio streiko mokykloje pašalintas iš gimnazijos 6 klasės. Įsitraukė į Lenkijos socialistų partijos (PPS) veiklą. 1908 metais caro valdžios buvo suimtas ir įkalintas už raštų lenkų kalba spausdinimą ir platinimą, 4 metus praleido caro kalėjimuose. Paleistas veiklos nenutraukė, vėl suimtas ir ištremtas į Sibirą. Iš Sibiro sugebėjo pabėgti į JAV, kur įsijungė į lenkų bendruomenės veiklą, buvo lenkų diasporos aktyvistas, lenkų savaitraščio *Jedność-Polonia* redaktorius.

1926 m. JAV baigė Teologijos fakultetą Blūmfilde, ordinuotas kunigu. Jau nuo 1924 m. tarnavo Lenkijos presbiterionų Šv. Paulio parapijoje Baltimorėje kunigo padėjėju.

1934 m. grįžo į Lenkiją, o kitais metais buvo paskirtas Lenkijos kariuomenės kapelionu.

1939 m. pavasarį jis buvo pakeltas Lenkijos kariuomenės evangelikų reformatų kapeliono vyriausiojo biuro viršininku, einant pareigas Torūnėje. Apdovanotas Nepriklausomybės kryžiumi.

Prasidėjus II-am pasauliniam karui, Jam buvo pavesta organizuoti lauko ligoninę Lenkijos rytų užnugaryje. Į ten iš Varšuvos išvyko 1939 m. rugsėjo 3 dieną. Sovietų sąjungai užėmus dalį Lenkijos, neiškiomis aplinkybėmis pateko į sovietų nelaisvę. Kalintas Šepetovkoje, po to – Starobielske, 1940 metų kovą išvežtas į Maskvos kalėjimą Lubiankoje, po to kartu su Romos katalikų bei ortodoksų dvasininkais išsiųstas į Kozielską. 1940 metų balandžio 9 d. NKVD nužudytas Katynėje kartu su kitais lenkų karininkais.

Kun. Jerzy's Jelen'as (1900-07-08–1942-12-26) – karo kapelionas, gimė Varšuvoje, nužudytas nacių Dachau koncentracijos stovykloje.

Mokėsi Varšuvos Mikalojus Rėjaus gimnazijoje, po to studijavo Varšuvos universitete.

1930 metų gruodžio 21 d. ordinuotas vikaru Varšuvos reformatų parapijai, taip pat važinėjo aptarnauti reformatų parapijas Žirardove, Zelove ir Kucove. 1936 metis paskirtas į Lodzės parapiją, buvo karo kapelionas rezerve, turėjo kapitono laipsnį.

Vokietijai okupavus dalį Lenkijos, kun. Jerzy's Jelen'as 1941 metais gestapo buvo areštuotas už klausymąsi transliacijų iš Londono ir jų turinio talpinimą nelegalioje spaudoje, žiauriai tardytas ir išvežtas į Dachau stovyklą. Ten 1942 metų gruodžio 26 d. nužudytas.

Kun. Jerzy's Kahanė (1901-05-27–1941) – karo kapelionas, gimė Varšuvoje.

Kun. Jerzy's Kahanė tarnavo kunigu Bydgošče, Varšuvoje, Gdynėje. Nuo 1931 m. lapkričio 1 d. iki 1933 m. gegužės 31 d. buvo kapeliono padėjėjas Lenkijos kariuomenėje (I OK) Varšuvoje. Naciams okupavus Lenkiją, išvežtas į stovyklą Štuthofe, po to – į Zaksenhauzeną. Nužudytas 1941 metais dujų kameroje Pirnie prie Labos konclageryje, į pietus nuo Dreznos.

Kun. Jerzy's Jelen'as

Kun. Jerzy's Kahanė

Kun. Ludwik'as Zaunar'as

Kun. Ludwik'as Zaunar'as (1896-05-15–1945-02-21) – karo kapelionas.

Kun. Ludwik'as Zaunar'as gimė Čenstakovoje, nužudytas nacių Dahau koncentracijos stovykloje. Iki II pasaulinio karo tarnavo kunigu Lenkijos reformatų parapijose, buvo kapelionas rezerve kapitono laipsniu.

Dr. Rafał Leszczyński *Wiara i mundur. Ryszard Paszko i inni kapelani ewangeliccy (Tikėjimas ir uniforma. Ryszardas Paško ir kiti kapelionai evangelikai)*, Warszawa, 2019

Is https://books.google.pl/books/about/Wiara_i_Mundur.html?id=uv5DwAAQBAJ&printsec=frontcover&source=kp_read_button&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Kunigaikščių Radvilų LDK įsteigtos reformatų bažnyčios

XVI-XVII a. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje veikė net iki 300 protestantiškų (liuteronų, reformatų, arijonų) bažnyčių ir bendruomenių. 1563 m. Žygimantui Augustui suteikus visoms Lietuvoje esančioms konfesijoms tikėjimo laisvės privilegiją, labai sustiprėjo Reformatų Bažnyčios pozicijos.

Į protestantizmą perėję privačių valdų savininkai nusavindavo katalikų bažnyčių žemes, o pačiose valdose keitė bažnyčių konfesiją. Pagal to meto pasaulietinę teisę žemvaldys pats siūlydavo kunigo kandidatūrą, o bažnyčiai užrašytų žemių nelaikė visai atskirtų nuo savo ir jas pardavęs naujam savininkui sykiu perleisdavo ir teisę skirti kunigą. Tokiu būdu bajorai galėjo įgyvendinti teisę pasirinkti tikėjimą savo valdose, steigė protestantiškas bendruomenes, kvietė kunigus, statė bažnyčias.

Biržų ir Dubingių šakos kunigaikščiai Radvilos, tapę protestantais, XVI a. pab. – XVII a. pr. savo valdose fundavo naujai ar senųjų katalikų bažnyčių vietose įsteigė ne mažiau kaip 25 evangelikų reformatų bažnyčias. Į ši skaičių neįtraukti atskiri vėlesni aprūpinimai jau įsteigtoms bažnyčioms bei pamokslininkams ar fundacijos Vilniaus evangelikų reformatų maldos namams ir jų bendruomenei.

Daugiausiai bažnyčių įsteigė Biržų savininkas Vilniaus vaivada **Kristupas Radvila Perkūnas** (1547–1603). Neskaičiuojant numanomų fundacijų, neabejotinai jam priskiriamos žinomos devynios: Biržų (1584–1589 m.), Nemunėlio Radviliškio (1590 m.), Sialeco (1589 m.), Bielyčios (1591 m.), Papilio (1595 m.), Salamiesčio (1595 m.), Alantos (1598 m.), Kopyšiaus (prieš 1603 m.) ir Liubčios (nuo 1592 m.).

Greičiausiai keturias įsteigė jo vaikai Trakų kaštelionas **Jurgis Radvila III** (1578–1613), Mikalojaus Radvilos (1546–1589) sūnus: Šventėžerio (1598 m.), Dakūdavos (1600 m.), Lipično (tarp 1597–1613 m.) ir, matyt, Vseliubo (XVII a. pr.).

Tris bažnyčias fundavo Vilniaus vaivada **Mikalojus Radvila Rudasis** (1512–1584): Dubingių (apie 1564–1566 m.), Kaidanavos (1566 m.) ir Vyžuonų (apie 1566–1570 m.).

Trijų bažnyčių fundatorius buvo Vilniaus vaivada **Kristupas Radvila II** (1585–1640): Kėdainių (XVII a. pirmoji pusė), Kopyliaus (XVII a. pr.) ir Svėdasų (XVII a. pirmoji pusė).

Mažiausiai, po vieną įsteigė Naugarduko vaivada **Mikalojus Radvila** (1546–1589), Mikalojaus Radvilos Rudojo vyriausias sūnus – Seirijų (1584 m.) ir Vilniaus kaštelionas **Jonušas Radvila** (1579–1620), Kristupo Radvilos Perkūno sūnus – Slucko (1617 m.).

Dar penkių įsteigtųjų bažnyčių: Doliatičių, Kurklių, Orlios, Žiupronių ir Iškalės fundatoriai tiksliai nenustatyti. Jais galėjo būti visi šeši aukščiau paminėti šios – reformatų – šakos kunigaikščiai Radvilos.

1. Alanta (Ukmergės pav.). Šią valdą 1598 m. įsigijo Vilniaus vaivada Kristupas Radvila Perkūnas. Tikriausiai jis valdoje ir įsteigė evangelikų reformatų bažnyčią, kuri jau minima 1613 m., jos tuometinė būklė buvusi prasta. Anot Kristupo II Radvilos tarnautojo Petro Modževskio, ant jos stogo likę nedaug čerpių, visa viena pusė dengta lentelėmis ir šiaudais, o kita pusė labai nukentėjo nuo perkūnijos. 1628 m. Alantos dvaro seniūnas Paulius Ronas žodžiu ir raštu prašė K. II Radvilos atsiųsti žmogų, tinkantį mokyti pavaldinius Dievo žodžio, teigdamas, kad *Radvilos pavaldiniai be tokio mokytojo yra kaip avys be piemens, nieko neišmąnydami apie Dievą ir Jo gerumą, nesilaikydami Dievo įsakymų*. Dvariškis rašė, kad nors vietos mūrinė bažnyčia apgriuvisi, greitai bus pastatyta nauja medinė, o atsiųstasis mokytojas, mokantis pavaldinius iš knygų <...>, sėdės prie mano stalo ir gyvens su manimi dvare.

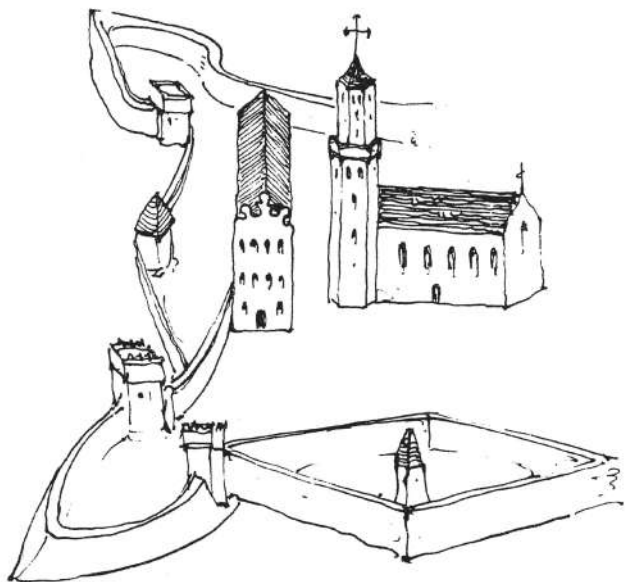
Alanta, kaip ir Biržų kunigaikštystė, priklausė Užnerio evangelikų reformatų distriktui. Kristupas Radvila II pasirūpino, kad Vyžuonų kunigas kas trečią sekmadienį lankytųsi Alantoje *pamaldoms ir pavaldinių mokymui*. Alantos pavaldiniai už šį patarnavimą turėjo jam mokėti 50 auksinų per metus.

2. Biržai (Upytės pav.). Evangelikų reformatų bažnyčia greičiausiai Kristupo Radvilos Perkūno pastangomis veikė nuo XVI a. 6–7-ojo deš., papildomai aprūpinta 1584 ir 1589 metais. Tais metais baigtos statyti bastioninės Biržų pilies rūmų kieme K. Radvila Perkūnas pastatė mūrinę bažnyčią, stovėjusią iki 1625–1627 metų švedmečio.

1589 m. gegužės 1 d. K. Radvila Perkūnas išleido fundacinį raštą Biržų miestui ir evangelikų reformatų bažnyčiai. Biržų bažnyčiai K. Radvila Perkūnas suteikė 2 kaimus bei 200 auks. iš Vilniaus pakviestam kunigui ir jo padėjėjui išlaikyti.

Fundacijoje K. Radvila Perkūnas konstatavo, kad kunigas Stanislovas Sudrovijus, kuris *nuo seno, dar mano tėvo (M. Radvilos Rudojo – aut. past.) laikais Dievo žodžiu uoliai darbavosi mūsų valdose*, vietos bažnyčios poreikiams gauna du Biržų kunigaikštystės kaimus – Mielūnus ir Šalnėnus. Biržų dvaro administratorius Konradas Patrikoskis turėjo sudaryti bažnyčios valdų inventorių, išmatuoti žemę, suregistruoti pavaldinius ir prižiūrėti, kad miestas remtų bažnyčią grūdais ir pinigais, o kaimas tik grūdais. Bažnyčia pilies teritorijoje stovėjo iki 1625 m., kai švedai ją galutinai sugriovė. 1621 m. Kristupas II Radvila nurodė, kad, atnaujinant Biržų

bažnyčios interjerą, senas Viešpaties stolas su baldakimu turi būti atiduotas Papilio arba Naujamiesčio bažnyčioms. Po švedmečio naujas bažnyčios pastatas pastatytas miesto teritorijoje stovėjo vėlgi iki kito švedmečio. 1657 m. atgavus pilį ir miestą, Biržų kunigaikštystės seniūnas konstatavo liūdną vaizdą: <...> *bažnyčios grąžintos ne visos, o Biržų sugriauta iki paskutinės plytos taip, kad neliko atsiminimo.*

Biržų reformatų bažnyčia XVI a. pab. – XVII a. pr. Nežinomo autoriaus raižinys, Widoki polskich miast i zabytków architektonicznych ze zbiorów graicznych Biblioteki Pawlikowskich we Lwowie, opr. A. Majdowski, Warszawa, 1994, s. 28.

3. Bielyčia (Lydos pav.). Apie fundaciją žinoma iš 1690 metų Liudvikos Karolinos Radvilaitės (1667–1695) aktykacijos LVT Naugarduko sesijoje. Visos ankstesnės privilegijos sudegė. Evangelikų reformatų bažnyčią 1591 m. įsteigė Vilniaus vaivada Kristupas Radvila Perkūnas. Jai buvo suteiktas sklypas (pamokslininkui, mokyklai ir špitolei).

Trakų kaštelionas Jurgis Radvila III 1605 m. liepos 2 d. patvirtino suteiktas teises. Bielyčią paveldėjęs Kristupas II Radvila susidūrė su prasta bažnyčios padėtimi. Kaip rodo 1616 m. Jarošo Bžozovskio laiškas didikui, jam buvo pavesta *gelbėti bažnyčią* – nieko kito nebuvo galima padaryti, kaip tik ją perstatyti, *nes pastatyta ant blogų pamatų.*

4. Dakūdava (Lydos pav.). Iš 1687 metų Liudvikos Karolinos Radvilaitės (1667–1695) fundacijos patvirtinimo aiškėja, kad evangelikų reformatų bažnyčią čia 1600 m. įsteigė Trakų kaštelionas Jurgis Radvila III. Bažnyčiai suteiktas sklypas ir Krivoje Selo kaimas su valdiniais.

5. Doliatičiai (Naugarduko pav.). Stambia Doliatičių valdą iš Mikalojaus Radvilos Rudojo paveldėjo jo sūnus Kristupas Radvila Perkūnas. Kadangi išlikęs 1628 m. čia veikusių evangelikų reformatų bažnyčios aprašymas, tikėtina, kad bažnyčia buvo įsteigta XVI a. pab. K. Radvilos Perkūno ar XVII a. pr. valdą paveldėjusio jo sūnaus Kristupo II Radvilos.

Iškaldės reformatų bažnyčia

6. Iškaldė (Naugarduko pav.). XVI a. pab. – XVII a. pr., kada valda priklausė Radviloms, minima evangelikų reformatų bažnyčia.

Kaidanavos evangelikų reformatų bažnyčios piešinys. Napoleonas Orda. 1876 m., V. Levandauskas, R. Vaičekonytė Kepežinskienė, Napoleonas Orda. Senosios Lietuvos architektūros peizažai, Vilnius, 2006, il. 240.

7. Kaidanava (Minsko pav.). Evangelikų reformatų bažnyčią 1566 m. įsteigė Mikalojus Radvila Rudasis. 1588 m. išlikusiame šios valdos inventoriuje nurodytas bažnyčiai atiduotas 24 valakų Kočelnikų kaimas, o pati bažnyčia mies-te turėjo 10 rykščių žemės. Stiprią bažnyčios padėtį rodo ir 1585 m. sudarytas Vilniaus vaivados Kristupo Radvilos Perkūno testamentas. Viena iš 4 Radvilų bažnyčių, kurioje didikas norėjo būti palaidotas, buvo Kaidanavos bažnyčia. Šioje bažnyčioje bent nuo 1595 metų iki mirties – 1609 metų pamokslininku tarnavo Baltarusijos distrikto superintendentas Pilypas Bochvicas Krokuvietis. Išlikusi jo korespondencija Kaidanavos savininkui Vilniaus vaivada K. Radvilai Perkūnui teikia naujos istoriografijoje dar nepanaudotos medžiagos apie 1595 m. generalinį sinodą Torunėje, su didikui keistasi nuomone religiniais klausimais – P. Bochvicas persiuntė patronui gautą iš jo ir perskaitytą kažkokią knygėlę ir paruoštą atsakymą, matyt, vežamą į sinodą. Taip pat aiškėja, kad didikui jo nuomonė buvo svar-

bi ir kasdieniuose žemiškuose reikaluose. Antai 1595 m. pamokslininkas tarpininkavo dėl Naugarduko vaivados Mikalojaus Radvilos dukros Kotrynos vedybų. <...>

Valdą paveldėjęs LDK pataurininkis Jonušas Radvila (1579–1620) Kaidanavoje pastatė naują mūrinę bažnyčią. 1611 m. gegužės 4 d. Kaidanavoje didikas sudarė sutartį su Elbingo architektu Vilhelmu Polliu dėl naujos skliautuotos bažnyčios ant keturių piliorių sumūrijimo. Buvo sudarytas V. Pollio pasirašytas vienabokštės bažnyčios statinio projektas, pagal kurį priešais dvarą ant kalvos iškilsianti 35 uolekčių ilgio ir 21 uolekties aukščio (bokšto mūrinė dalis – 30 uolekčių aukščio) bažnyčia turėjo būti su aukštu skardiniu stogu, paausiuota vėtrunge ir kryžiumi. Už jos pastatymą architektui sutarta sumokėti 1500 lenkiškų auks. Darbai vyko planuotai.

1614 m. rugsėjo mėn. didiko tarnautojas Stanislovas Kriškovijus Jonušiui Radvilai rašė apie pabaigos darbus: ... *deda pastangas dėl jos greitesnio užbaigimo: dabar kalvą užlygina, pradės daryti tiltą, stogas jau irgi čerpėmis uždengtas, skliautai padaryti, dabar tinkuoja.* Lėčiausiai ėjosi staliaus darbai. 1614 m. pab. ar 1615 m. pr. Kaidanavoje pradėjo veikti nauja mūrinė bažnyčia. 1620 m. valdos inventoriuje jau paminėta *naujai pastatyta bažnyčia*, tokia, kokia ir buvo numatyta projekte. Jai, be to, J. Radvila paskyrė sklypus Kaidanavos miestelyje, Stankovkos gatvėje, ir Černikovščinos palivarką su Černikų kaimu. Prie bažnyčios veikė špitolė ir mokykla. 1628 m. Kaidanavos pamokslininkas Martynas Belianskis bažnyčiai užrašė savo biblioteką. Mūrinę Kaidanavos bažnyčią 1876 m. pavaizdavo Napoleonas Orda.

8. Kėdainiai (Kauno pav.). 1600 m. Kėdainių savininkas Vitebsko vaivada Stanislovas Kiška iš katalikų atėmęs bažnyčią ją perdavė reformatams. Prasidėjo byla su katalikais dėl bažnyčios grąžinimo. 1627 m. rugpjūčio 30 d. naujasis Kėdainių savininkas Kristupas II Radvila užbaigė ginčą dėl sukeistosios Kėdainių bažnyčios. Sudarius sutartį su Vilniaus vyskupu, evangelikų reformatų bažnyčia buvo grąžinta katalikams. Nauja reformatų bažnyčia buvo funduota XVII a. 3-iojo deš. pab. – 4-ojo pr. Pašventinta 1652 m.

9. Kopylius (Naugarduko pav.). 1629 m. sinodo aktuose pažymėta, kad evangelikų reformatų bažnyčią *nemažomis lėšomis* įsteigė LDK lauko etmonas Kristupas II Radvila. Bet nuolatinio pamokslininko ji neturėjo.

10. Kopysius (Ašmenos pav.). Evangelikų reformatų bažnyčią prieš 1603 m. fundavo valdą 1594 m. įgijęs Vilniaus vaivada Kristupas Radvila Perkūnas. 1606 m. Kopysio valdą Radvilos pardavė.

11. Kurkliai (Ukmergės pav.). Apie čia veikiančią evangelikų reformatų bažnyčią paminėta 1613 m. (*drzewa zboru kurklewskiego –Kurklių bažnyčios medžiai*). Ją XVI a. pab. galėjo įsteigti Kristupas Radvila Perkūnas arba jo sūnus Kristupas II Radvila.

12. Lipičnas (Lydos pav.). Valda priklausė Miklojui Radvilai Rudajam, kuris ją 1581 m. perdavė sūnui Naugarduko vaivada Mikalojui Radvilai, o iš jo paveldėjo pastarojo sūnus Trakų kaštelionas Jurgis Radvila. Tarp 1597–1613 m. jis skyrė aprūpinimą Lipično pamokslininkui. 1633 m. vyko Lipično bažnyčios statybų ar remonto darbai.

13. Liubčia (Naugarduko pav.). 1589 m. bažnyčią (greičiausiai arijonų) tarp pilies ir miestelio įsteigė valdos sa-

Liubčios pilies vartai

vininkas Žemaitijos seniūnas Jonas Kiška. Šio didiko iniciatyva Liubčioje įvyko *Lietuvos brolių* sinodas. 1592 m. Liubčia atiteko Vilniaus vaivada Kristupui Radvilai Perkūnui. XVII a. pr. Liubčioje veikė protestantų spaustuvė.

14. Orlia (Lydos pav.). XVII a. pr. ji priklausė Biržų ir Dubingių šakos Radviloms.

Tuo laiku ir buvo įsteigta bažnyčia. Evangelikų reformatų bažnyčios fundaciją 1688 m. atnaujino Liudvika Karolina Radvilaitė.

15. Papilys (Upytės pav.). Evangelikų reformatų bažnyčią Papilyje *iš naujos šaknies* pastatė Kristupas Radvila Perkūnas. Archeologiniai duomenys rodo, kad bažnyčia atsirado ne užvaldžius katalikų bažnyčios pastatą, bet naujoje vietoje. Evangelikų reformatų bažnyčią Papilyje Vilniaus vaivada K. Radvila Perkūnas įsteigė 1595 m. Apie Biržų, Papilio, Nemunėlio Radviliškio ir Salamiesčio fundacijų buvimą žinome iš 1687 m. Liudvikos Karolinos Radvilaitės *atnaujinančių* fundacijų minėtoms keturioms bendruomenėms, kuriose pateikiama informacija apie pirmųjų bažnyčių atsiradimą tuose miesteliuose. Papilio

bažnyčia buvo svarbi. Būtent Papilyje, o ne Biržuose dažniau reziduodavo Radvilos. Ypač Kristupo II Radvilos žmona Ona Kiškaitė, kuri mėgo vietos konfesinį patarnavimą. 1617 m. kliento laiške skaitome: *Kunigaikštienė nori rytoj iš Biržų važiuoti kunijonijos priimti į Papilį*. 1613–1625 m. K. II Radvila nuolat rūpinosi Papilio bažnyčios mūro rekonstrukcijos darbais. Didikų instrukcijose dažnai sutinkamas nurodymas rūpintis, *kad bažnyčių pastatai nebūtų apleisti*. 1616 m. begriūvant medinei Papilio bažnyčiai K. II Radvila pats turėjo suteikti informaciją vietos urėdininkui, kokia turi būti nauja bažnyčia – medinė ar mūrinė.

16. Nemunėlio Radviliškis (*Upytės pav.*). Evangelikų reformatų bažnyčią 1590 m. įsteigė Vilniaus vaivada Kristupas Radvila Perkūnas. Bažnyčios kunigams išsilaikyti XVII a. pirmojoje pusėje buvo skirtas sklypas. 1644 m. kunigas B. Paremius gavo visą palivarką prie Nemunėlio su 4 valstiečiais ir visomis jų prievolėmis. Palivarkas buvo tokio dydžio, kad Radvila neatleido jo nuo karinės prievolės Biržų kunigaikštystei. Bažnyčia visą laiką buvo medinė. Mėginimas 1653 m. pastatyti mūrinę bažnytelę nebuvo sėkmingas.

17. Salamiestis (*Ukmergės pav.*). Reformatus bažnyčią 1595 m. fundavo Kristupas Radvila Perkūnas. Salamiesčio bažnyčios buvimą šio didiko laikais patvirtina XVII a. pirmosios pusės Kristupo II Radvilos raštas, kur nurodoma, kad *Salamiesčio valdą Ukmergės pavieta kartu su evangelikų reformatų bažnyčia, kurioje atliekamos pamaldos pagal Sandomyro konfesiją*, gavęs iš savo protėvių, kurie pastatė bažnyčios pastatą, o jis tik naujai restauravęs. Fundacijoje pažymėta, jog laisvas evangelikų tikėjimo praktikavimas, vaikų leidimas į mokyklą, patarnavimas krikšto, sutuoktuvių, laidotuvių metu *mieste ir valsčiuje leidžiamas*

bažnyčios asmenims, valdiniam ir visiems svetimiems, kokio luomo jie bebūtų ir į bažnyčią atvažiuotų. Fundacijos tekste buvo iškalbingai teigiama, jog Kristupas II Radvila *pats gins laisvą religijos (kalvinizmo – aut. past.) išpažinimą*, o bet kokiam palikuonių mėginimui pakeisti vietos visuomenės tikėjimą buvo prognozuojama bausis Dievo teismas ir prakeikimai. 1615 m. Papilio kunigui Jonui Gerdvilai pavesta kas trečią sekmadienį vykti patarnauti į Salamiesčio bažnyčią, neturinčią nuolatinio dvasininko. 1628 m.

po švedmečio, kurio metu sudegė klebonija, atstatyta Salamiesčio bažnyčia buvo medinė su šiaudais dengtu stogu. 1640 m. pastatyta nauja Salamiesčio bažnyčia.

18. Seirijai (*Trakų pav.*). Evangelikų reformatų bažnyčią 1584 m. įsteigė Naugarduko vaivada Mikalojus Radvila, papildomą aprūpinimą 1590 m. skyrė Trakų kaštelionas Jurgis Radvila.

19. Sialecas (*Lydos pav.*). Bažnyčią 1589 m. įsteigė Vilniaus vaivada Kristupas Radvila Perkūnas.

Slucko reformatų bažnyčia XIX a. pab.

20. Sluckas (*Naugarduko pav.*). Evangelikų reformatų bažnyčią 1617 m. įkūrė Vilniaus kaštelionas Jonušas Radvila. Funduodamas Slucko bažnyčią, Jonušas Radvila nurodė, jog *leido iš artimiausių girių gabenti medieną, tinkamą statybai, kad bažnyčia, mokykla ir klebonija būtų pastatytos kuo greičiau*. 1625 m. Slucke ir Kėdainiuose numatyta įkurti gimnaziją, kuri pradėjo veikti apie 1630 m.

Slucko buv. reformatų gimnazija

21. Svėdasai. Reformatus bažnyčią 1636 m. fundavo Kristupas II Radvila. 1657 m. po teisminių bylų ji atiteko katalikams.

22. Šventežeris (Trakų pav.). Trakų kaštelionas Jurgis Radvila 1598 m. įsteigė evangelikų reformatų bažnyčią.

Vseliubo buv. reformatų bažnyčia

23. Vseliubas (Naugarduko pav.). Tikėtina, kad XVII a. pr. veikusią evangelikų reformatų bažnyčią fundavo Biržų ir Dubingių šakos Radvilos, kuriems priklausė valda. 1615 ar 1621 metais Kristupas. II Radvila pavedė sutvarkyti kapines, suremontuoti špitalę ir namą pamokslininkui, pastatyti naują varpinę bei prie bažnyčios atidaryti pradinę mokyklą.

24. Vyžuonos (Ukmergės pav.). Vyžuonose evangelikų reformatų bažnyčią fundavo Mikalojus Radvila Rudasis. Apie 1620–1623 m. Kristupo II Radvilos kliento Samuelio Klausgailavičiaus laiške paminėta, kad bažnyčia statyta didiko senelio (tai yra Mikalojaus Radvilos Rudojo) laikais. Vyžuonose bažnyčia veikė XVI a. pab. 1585 m. sausio 31 d. sudarytame testamente Vilniaus vaivada K. Radvila Perkūnas kaip vieną iš keturių galimų savo laidojimo vietų nurodė Vyžuonų bažnyčią. Vadinasi, ji buvo įsteigta prieš 1585 m. galbūt buvusios katalikų bažnyčios vietoje. Bent jau 1596 m. pab. – 1597 m. pr. Vyžuonose katalikų bažnyčia neveikė, nes valdoje nemažai laiko praleidusi ketvirtoji Kristupo Radvilos Perkūno žmona katalikė Elžbieta Ostrogiškaitė melstis vykdavo į artimiausią veikiančią katalikų bažnyčią Užpaliuose.

1604 m. Vyžuonų bažnyčios kriptoje buvo palaidotas fundatorius Kristupas Radvila Perkūnas. 1608 m. pavasarį šioje bažnyčioje buvo palaidotas Andrius Naruševičius. Jo brolis, Žemaitijos kaštelionas Mikalojus Naruševičius (mirė 1603 m.), 1597 m. vedė Naugarduko vaivados Mikalojaus Radvilos dukrą Kotryną. Šios bažnyčios rūsyje palaidoti brolį Kristupo II Radvilos prašė LDK medžioklis Jonas Naruševičius ir būsimasis LDK išdininkas Kristupas Naruševičius.

Vyžuonų katalikų bažnyčia. XVII a. pastate vyko evangelikų reformatų pamaldos, o rūsiuose buvo įrengtas Radvilų mauzoliejus.

25. Žiupronys (Ašmenos pav.). Evangelikų reformatų bažnyčia čia veikė 1611 m. Ji minima ir vėlesniuose XVII a. pr. aktuose: 1613 m., 1621–1623 m. Ją galėjo įsteigti Naugarduko vaivada Mikalojus Radvila arba jo sūnus Trakų kaštelionas Jurgis Radvila.

Anksčiausiai reformatų maldos namai Radvilų valdose atsirado Dubingiuose, Kaidanavoje ir Vyžuonose, po to Biržuose bei Nemunėlio Radviliškyje. Kaidanava ir Biržai buvo stambiausios, o Dubingiai ir Vyžuonos vidutinio stambumo valdos. Taigi Dubingių reformatų bažnyčia buvo pirmoji ar tarp trijų pirmųjų Radvilų įsteigtų evangelikų reformatų bažnyčių, o dėl to, jog pati valda gana ilgai buvo Radvilų nuosavybė (goštautinę Kaidanavą Mikalojus Radvila Rudasis gavo tik 1549 m.), matyt, įgijo savotiško pirmavimo teisę. Į ją imta žiūrėti kaip į potencialią Biržų ir Dubingių šakos Radvilų kapavietę ir nuo XVI a. 8-ojo deš. čia pradėti laidoti giminės atstovai. Visgi nepavyko Dubingių įtvirtinti kaip giminės mauzoliejaus. Sustiprėjus bažnyčioms kitose Radvilų valdose, o svarbiausia – dėl valstybėje protestantams blogėjančių sąlygų Biržų ir Dubingių šakos didikai XVII a. buvo priversti ieškoti palaidojimams tinkamesnių vietų.

Deimantas Karvelis, Raimonda Ragauskienė

IŠ RADVILŲ GIMINĖS ISTORIJS: DUBINGIŲ KUNIGAİKŠTYSTĖ

1547–1808 M., Vilnius, 2009

Foto iš: <https://www.radzima.org/eng/popular/>

Abiejų Tautų Respublikos jaunuoliai, studijavę Fryzijoje

2014 metais Krokuvoje, Lenkija, išleistas prof. Ferenco Postmos veikalas *Studenci z Rzeczypospolitej we fryzyjskim uniwersytecie we Franecker* (*Žečpospolitos studentai Fryzijos Franeckerio universitete, kuriame minime ir Lietuvos Vienetos būsimi reformatų dvasininkai, žymūs veikėjai*).

De academia van Vrieslant (Fryzijos akademija), 1622 m
Franeckerio universitetas (1585–1811)

Lenkijos ir Lietuvos valstybėje – Abiejų Tautų Respublikoje nepavyko įsteigti aukštosios protestantų mokyklos. Nei kalvinistų (*evangelikų reformatų*) Vilniuje, nei liuteronų Gdanske, Elbinge, Kulme ar Torunėje. Respublikos protestantai, norėdami studijuoti savo religinėje aplinkoje, turėjo rinktis užsienio universitetus. Dažniausiai rinkdavosi studijas leno saitais su Respublika iki XVII a. vidurio susietos Prūsijos kunigaikštystės sostinėje – Karaliaučiuje veikusį universitetą. Pirmiausia dėl artumo, bet svarbi paskata buvo ir kunigaikščio Albrechto skirtos stipendijos protestantų jaunuoliams iš Lenkijos Karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės. Vokietijoje lenkų ir lietuvių jaunimą nuo XVI a. šešto dešimtmečio ėmė vis labiau vilioti studijos Heidelbergo universitete, vadinamojoje Ruppertinoje. Šis universitetas tuo metu išgyveno savo šlovės metą, buvo vadinamas Vokietijos Ženeva arba Trečiaja Ženeva. Mat po Ženevos ir Leideno universitetų buvo trečias kalvinistų mokslo centras. Heidelberge studijavo per tris šimtus studentų, kilusių iš Abiejų Tautų Respublikos žemių.

XVI a. aštuntame dešimtmetyje ypač išpopuliarėjo studijos Altdorfo bei Strasburgo universitetuose, devintajame dešimtmetyje studentai iš Respublikos ėmė rinktis ir Marburgo universitetą. Savo universitetais ėmė garsėti ir Nyderlandai. Šiaurinėse šios šalies provincijose, kuriose nugalėjo Reformacija ir kurios pagal svarbiausios jų vardą populiariai vadinamos tiesiog Olandija, 1575 m. buvo įkurtas Leideno universitetas. Jis kaip magnetas traukė studentus iš Respublikos.

Tačiau daugelis jų rinkosi studijas ir netolimoje Fryzijos provincijoje Franeckerio mieste įsikūrusiame universitete. Čia ypač populiarius buvo Teologijos fakultetas. Taip pat studijuota olandiškuose Groningeno bei Utrechto universitetuose.<...>

Franeckerio universitetas buvo įkurtas 1585 m., praėjus dešimtmečiui po Leideno universiteto įkūrimo. Universitetas iš karto buvo įsteigtas kaip pilnas, t. y. turėjo keturis fakultetus – filosofijos, medicinos, teisės ir teologijos. Ši aukštoji mokykla turėjo tapti protestantizmo

bastionu kovoje prieš Ispanijos, išlaikiusios savo valdžią pietinėse Nyderlandų provincijose (Belgijoje), pastangas sugrąžinti katalikybės dominavimą ir šiauriniuose Nyderlanduose.<...>. Franeckeriye dėstė du profesoriai iš Lenkijos: Janas Makovskis (1588–1644) ir jo mokinys Mikolajus Arnoldas (1618–1680). Abu buvo teologai. <...>

Prof. F. Postma nustatė 225 studentus, kilusius iš Abiejų Tautų Respublikos žemių, ir dar 60 studentų iš Gdansko, kuris taip pat priklausė Respublikai <...>.

Prof. F. Postmai pavyko nustatyti tik 25 studentus, kurie įsimatikuodami Franeckeriye užsirašė kaip *Lithuanus*. Tarp jų randame ir gana žinomų asmenų. Tai Jonas Božimovskis (Jan Borzymowski), kuris po mokslų Slucko gimnazijoje ir studijų Leidene 1637 m. įsimatikuolavo Franeckeriye. Iš garsesnių dar paminėtini Motiejus Krasnoveckis (*Mateusz Krasnowiecki*), įsimatikuolavo 1636 m., Jonas ir Mikalojus Gruževskiai (*Grużewscy*, 1638), Jonas Progulbickis (*Jan Progulbicki*, 1645), kuris kiek vėliau – 1647 m. įsimatikuolavo Leidenos universitete, Grigalius Holovčinskis (*Grzegorz Hołowczyński*, 1638), Stanislovas Ščuka (*Stanisław Szczuka*, 1638), Povilas Andrius Liubejevskis (*Paweł Andrzej Lubiejewski*, 1668). <...>

Dar *lietuviams* užsirašę studentai: Jonas Litomirskis (*Jan Litomirski*, 1633), Samuelis Abramovičius (1637), Adomas Žendzina (Rzendzina, 1638), Jonas Pranckevičius (*Fronckiewicz*, 1638), Jonas Audzejevičius (*Audziejewicz*, 1645), Theodoras Skrockis (1648), Kristoforas Vichertas (*Christophorus Wichert*, 1661), Aleksanderis Nicolai (1662), Samuelis Audzejevičius (*Audziejewicz*, 1674), Georgijus Skrockis (1678), Adomas Volkas (*Wolck*, 1678), Jonas Kurnatovskis (1750).

Prie lietuvių F. Postma dar priskyrė šiuos studentus: Joną Halesiją (*Johannes Halesius* (1638), Joną Šidlovskį (*Szydlowski*, 1640), Karolį ir Joną Oginskius (*Carolus ir Johannes Ogiński*, 1641). Samuelis Boguslavas Chylinskis (*Samuel Bogusław Chyliński*), istorijos tyrinėtojas pažįstamas kaip Biblijos vertėjas į lietuvių kalbą, 1654 m. gegužės 5 d. įsirašydamas į Franeckerio universiteto teologijos studijas, apibūdino save kaip *Polonus*.<...>

Tarp kitų iš Lenkijos kilusių Franeckerio universiteto studentų paminėtinas Andrius Vengerskis (Andrzejus Węgierskis, 1628), religinių tekstų autorius ir Reformacijos istorikas (*Juo remiasi istorikė dr. Ingė Lukšaitė ir kt. istorikai, rašantys apie reformatų Lietuvos Vienetos istoriją*).

F. Postma taip pat pateikia informaciją apie dvi lietuvių kalba parašytas panegirikas. Pirmosios autorius buvo Jonas Progulbickis. Jis buvo šlovinamas Laurentijus Banckas, 1647 m. tapęs Franeckerio universiteto teisės fakulteto profesoriumi. Antrąją lietuviškąją panegiriką parašė Samuelis Rečinskis (Samuel Reczyński). <...> iš Abiejų Tautų Respublikos kilę studentai puikiai pritapo svetimoje aplinkoje, daugelis jų aktyviai dalyvavo universiteto moksliniame ir kultūriniame gyvenime. O kai kurie kaip anksčiau – dar iki Franeckerio universiteto įkūrimo Fryzijoje veikę žymūs Reformacijos veikėjai Janas Laskis (1499–1560) vaisingai prisidėjo praturtinant Europos Reformacijos mintį. Tai rodo, kad nuomonė, jog Lenkijos ar visos Abiejų Tautų Respublikos Reformacija neišugdė savo iškilų teologų, yra klaidinga. Kita vertus, su tam tikru liūdesiu tenka konstatuoti, kad negalėdami laisvai vystyti savo veiklos Lenkijoje ar Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje jie kėlėsi ar buvo verčiami išvykti į svetimus kraštus ir tuo pačiu jau ten, užsienyje turtino kalvinistinę teologinę mintį.

Iš Ferenc P o s t m a. *Studenci z Rzeczypospolitej we fryzyjskim uniwersytecie we Franecker* (*Spis nazwisk i bibliografia*). Kraków: Collegium Columbinum, 2014. 195 p. ISBN 978-83-7624-039-8

<https://www.istorija.lt/data/public/uploads/2021/01/lim-2014-1-9-recenzijos-ir-anotacijos-p.-145-179.pdf>

IŠĖJĘ AMŽINYBĖN

Donata Indriūnaitė

1937-05-11–2022-08-06

*Kodėl aš turėčiau išnykti
iš jūsų minčių,
Jei aš tik išnykau iš jūsų akių?
Aš tik kitoje kelio pusėje....*

Šv. Augustinas

Rugpjūčio 6 d. Viešpats pašaukė Amžinybėn vilnietę reformatę, aktyvią parapijos narę, buvusią ilgametę Antakalnio seniūnijos seniūnę Donatą Indriūnaitę. Š. m. gegužės 11 dieną Donata kartu su dvyne sese šventė 85-ąjį gimtadienį...

Donata gimė Melaišių kaime, Papilio vlsč., Elžbietos Dubraitės ir raštingo reformato ūkininko Povilo Indriūnų šeimoje. Tą pačią dieną – tik ligoninėje – gimė ir dvynė sesuo Irena. Po kelių metų šeimoje jau augo ir brolis Viliukas. Džiaugtis laimingu gyvenimu Indriūnams beveik neteko. Tėvas buvo nužudytas pokario sumaištyje – kažkam netiko raštingas žmogus kaime.

Motina, likusi su mažais vaikais – dvynėmis dukrelėmis Donata ir Irena bei sūneliu Viliuku, išsikėlė į Biržus. Šeima sunkiai vertėsi. Baigusios 1956 metais vidurinę mokyklą Biržuose, seserys dvynės išvažiavo mokytis į Šiaulius. Tik pasuko skirtingais keliais: Irena mokėsi medicinos mokykloje, ir ją baigusi gavo paskyrimą į Vilnių. Donata įstojo į Kauno politechnikos instituto Šiaulių vakarinį skyrių mokytis mašinų gamybos technologijos, ir tuo pat metu dirbo Šiaulių *Verpste*, vaikų darželyje, Šiaulių televizorių gamykloje. Institutą baigė 1969 metais. Pakviesta sesers ir motinos, gyvenusios su sese Irena ir gavusios butą kaip nužudyto pokaryje vyro našlė, persikėlė gyventi pas jas į Vilnių.

Vilniuje Donata dirbo Lengvosios pramonės projektavimo ir konstravimo biure *Punktukas*, Buitinio gyventojų aptarnavimo institute, Staklių ir įrankių pramonės gamyklų projektavimo instituto Vilniaus filiale (*Lietuvos staklių projektas*). Išėjusi į pensiją jau nepriklausomos Lietuvos laikais, dar dirbo Kraujo perpylimo centre, Antakalnio poliklinikoje, papildomai dar darbavosi *Vil-morus* visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centre, pildydama gyventojų apklausos anketas. Ir visur suspėdavo, visus darbus sąžiningai, stropiai atlikdama, buvo visų geriama.

Nuo pirmųjų Vilniaus reformatų parapijos atsikūrimo dienų, Donatą beveik kiekvieną sekmadienį buvo galima pamatyti pamal-

dose mūsų bažnyčioje Pylimo gatvėje, Vilniaus universiteto alumnate, Bonifratų bažnytelėje, Naujojo Testamento baptistų maldos namuose, Vilniaus liuteronų bažnyčioje... Kur kėlėsi melstis Vilniaus reformatų pagrindinė parapija – ten ir Donata, nes Ji buvo nepamainoma Antakalnio ir jam artimų Vilniaus vietovių seniūnijos seniūnė. Donata daug kartų buvo renkama parapijos vyresniųjų valdybos nare, parapijos pirmininkės pavaduotoja. Bet kokių atvejų, Ji niekada neatsisakė padėti, pavaduoti kitas seniūnes, atlikti stropiai Jai pavestus darbus. Net sulaukusi garbaus amžiaus, dar turėjo daugybę išpareigojimų reformatų bendruomenei.

Donata viena užaugino, išmokslino sūnų Donatą, džiaugėsi sulaukusi anūkėlio...

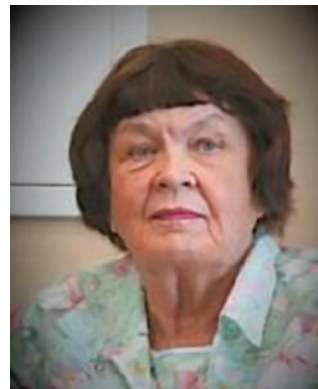
Netikėtai mirė rugpjūčio 6-ąją, nors šiokių tokių negalavimų paskutiniaisiais metais buvo patyrusi, bet rimtai nesigydė...

Vilniaus reformatų parapija, *Reformatų senjorų draugija* neteko puikios, nuoširdžios draugės, bendramintės, bendratikės.

Liudinčios draugės

Kuratorė Dalia Devenytė Bobelienė

*Kaip Adome visi miršta, taip Kristuje visi bus atgaivinti
(1 Kor 15,22).*

1932-08-04–2022-09-07

2022 m. rugsėjo 7 d., sulaukusi 90 metų, St. Petersburge, FL, St. Anthony ligoninėje, apsupta savo šeimos, mirė DALIA DEVENYTĖ BOBELIENĖ.

Dalia Devenytė Bobelienė gimė 1932 m. rugpjūčio 4 d. Lietuvoje, Kaune, dr. Mykolo Devenio ir Alenos Vileišytės-Devenienės šeimoje. Augo Leonpolio dvare prie Ukmergės, kur pradėjo lankyti pradžios mokyklą. 1940 metais, okupavus Lietuvą sovietams, su Motina ir broliais pasitraukė į Vakarus, į JAV. Tėvas – dr. Mykolas Devenis, tik prasidėjus karui, 1940 m. liepos 22 d. buvo suimtas NKVD ir įkalintas Vorkutoje.

JAV Dalia Devenytė su šeima gyveno Konektikuto valstijoje, mokėsi St. Margaret mergaičių mokykloje, po to įstojo į Brovno universitetą ir įgijo sociologo specialybę.

1954 m. išteikėjo už dr. Kazio Bobelio ir apsigyveno Elgine, IL, kur vyras dirbo gydytoju urologu. Dalia atsidėjo šeimai, vaikų auklėjimui: pagimdė ir išaugino 6 vaikus.

Gyvendama JAV, D. Bobelienė įsitraukė į politinę bei visuomeninę veiklą: buvo aktyvi respublikonų organizacijos *Heritage Foundation* narė, Čikagos Lietuvių moterų klubo pirmininkė, dalyvavo BALF'o, Devenių kultūros fondo, kitų fondų ir organizacijų veikloje.

Netekusi sūnaus Juliaus, Ji norėjo pradėti naują gyvenimą Floridoje. Vyras sutiko atsisakyti savo praktikos Čikagoje ir šeima persikėlė į St. Petersburgą.

Prasidėjus Sovietų Sąjungos griuvimui, Lietuvai atgavus Nepriklausomybę, dr. Bobelis su šeima nutarė keltis į Lietuvą. 1992 m. Bobeliai įsikūrė Vilniuje. Vyras išitraukė į Lietuvos politinį gyvenimą, buvo renkamas Lietuvos Seimo nariu.

Į JAV, Floridą, Bobeliai grįžo 2011 metais. 2013 m. dr. Kazys Bobelis mirė.

Dalia Devenytė Bobelienė buvo aktyvi lietuvių išeivių reformatų bendruomenės narė, kuratorė, dalyvaudavo JAV lietuvių reformatų Sinoduose.

Dalia Bobelienė buvo gera sportininkė: žaidė tenisą, golfą, slidinėjo kalnuose net iki 80 metų. Mėgo grybauti, siuvinėti ir kitus rankdarbius, buvo gera šeimnininkė. Lietuviybės dvasia išauklėjo vaikus, visi gerai kalba lietuviškai.

Laidotuvės įvyko rugsėjo 17 d., jų liturgiją atliko diak. Erika Brooks. Palaidota Dalia Devenytė Bobelienė Čikagos tautinėse kapinėse, kur palaidotas Jos vyras dr. Kazys Bobelis.

InfoRef_Lt

Donatas Erikas Yčas

*Niekada aš tavęs nepamesiu ir neapleisiu.
(Hebrajams 13,5)*

1942-03-01–2022-10-19

Spalio 19 dieną netikėtai VIEŠPATS Amžinybėn pasišaukė Panevėžio ev. reformatų parapijos seniūnų Valdybos narį, ne kartą atstovavusį parapijai Sinoduose, aktyvų choristą, puikų, pareigingą, nuoširdų, darbštų žmogų, bičiulį ir draugą, mylimą vyrą, tėvelį, senelį, brolių, dėdę, kovo 1 dieną atšventusį 80-ąjį gimtadienį.

Spalio 19 dieną išėjo Amžinybėn ilgametis Panevėžio parapijos seniūnas, sinodas Donatas Erikas Yčas.

D. E. Yčas gimė 1942 m. kovo mėn. 1 d. Skuode, evangelikų reformatų Palmyros ir Jokūbo Yčų šeimoje. Ten tuo metu tėvas dirbo girininku. Donatas turėjo brolių Gytį ir seserį Palmyrą Renatą.

Kai tėvas buvo išvežtas darbams į Vokietiją, mama su trimis mažamečiais vaikais grįžo į Biržus. Gyveno pas savo gimines, iš pradžių neturėjo darbo kaip politiškai nepatikima. Donatas Biržuose baigė vidurinę mokyklą 1960 metais ir įstojo į Kauno politechnikumą. Apsigyveno Panevėžyje, dirbdamas mokėsi ir baigė Kauno politechnikos institutą, sukūrė šeimą, pasistatė namus. Su žmona užaugino tris vaikus, septyni anūikai džiugino jų gyvenimą.

Donatas buvo aktyvus visuomenininkas, mėgo sportą. Tarnaudamas kariuomenėje Charkive ir grįždamas atgal po atostogų Lietuvoje draugams nuvežė lauktuvių penkis kamuolius, kad kareiviai

galėtų žaisti krepšinį. Buvo didelis optimistas, niekada neatsisakydavo patarti, padėti. Mėgo sakyti, kad *viskas bus gerai*.

Susikūrus Panevėžio reformatų parapijai, nuo 1995 metų aktyviai įsijungė į jos gyvenimą: 4 metus buvo parapijos pirmininko pavaduotoju, buvo renkamas delegatu į kasmetinius LERB Sinodus, iki pat mirties buvo parapijos seniūnų Valdybos nariu.

Donatas Yčas buvo puikus žmogus, pareigingas, aktyvus choristas, nuoširdus, darbštus bičiulis ir draugas. Kartu buvo kuklus, švelnus būdo, gerbiamas ir mylimas visų, ne tik šeimos, giminaičių, bet ir draugų bei parapijiečių, kurie liūdi dėl Donato, Viešpaties pašaukto Amžinybėn, netekties. Tegu Jam būna lengva tėviškės žemė.

Parapijiečių vardu pusseserė Nijolė Grilauskienė

Petras Klybas

*Juk Tu mano apsauga, stiprus bokštas gintis nuo priešo.
Leisk man gyventi amžinai Tavo palapinėje, rasti prieglaudą Tavo sparnų užuovėjoje! (Psalmynas 61, 4–5)*

1924-04-21–2022-07-21

Petras Klybas gimė 1924 m. balandžio 21 d. Biržų raj. Pakeburiškio kaime reformatų Marijos ir Petro Klybų šeimoje. Turėjo šešias seseris ir brolių. 1951 metais su tėvais buvo ištremtas į Sibirą, Tomsko sritį. Į Lietuvą grįžo 1956 metais. 1962 m. vedė ir kartu su žmona Olga Kuliešiūte Klybiene užaugino tris vaikus, sulaukė penkių anūkų. 1966 metais baigė Lietuvos Žemės Ūkio Akademiją, Ekonomikos fakultetą. Dirbo ekonomistu įvairiose Panevėžio darbovietėse.

Susibūrus Panevėžio reformatams į bendruomenę, 1992–1995 metais buvo renkamas Panevėžio evangelikų reformatų parapijos Valdybos pirmininku.

Petras Klybas ypatingai rūpinosi parapijos stiprinimu ir tolesniu jos likimu. Atstovaudavo parapijai Konsistorijos posėdžiuose, keturis kartus dalyvavo LERB Sinodų darbe, daug metų tarnavo parapijos seniūnų Valdyboje seniūnu, dalyvaudavo susitikimuose su kunigais iš Vokietijos, Amerikos bei Lenkijos. Kol leido sveikata aktyviai lankė bažnyčią, domėjosi parapijos reikalais, vykdavo į išvykas, organizuojamas parapijiečių.

Bažnyčioje sveikinome Petrą Klybą su 95-erių metų Jubiliejiniu gimtadieniu. Pasakė puikią atsakomąją kalbą. Paskutinius porą metų dėl sveikatos problemų retai atvykdavo į pamaldas. Į Amžinybę Viešpats Jį pasikvietė sulaukusį 98-erių metų amžiaus.

Šviesus Petro Klybo atminimas ilgam išliks daugelio Jį pažinojusių parapijiečių atmintyje ir širdyse. Išsėkis ramybėje.

Parapijiečių vardu dukterėčia Nijolė Grilauskienė

Superintendente ordinacija Lenkijos reformatų Bažnyčioje

Superintendentas
kun. Pžemislavas Semko Koroza

2022 metų spalio 8 dieną Lodžės evangelikų reformatų bažnyčioje ordinuotas superintendentu, Lenkijoje dažniausiai vadinama vyskupu, kun. Pžemislavas Semko Koroza (*Przemysław Semko Koroza*), kuris šioms pareigoms slaptu balsavimu buvo išrinktas šių metų gegužės 21 dieną Lenkijos reformatų Bažnyčios Sinodo suvažiavime.

Kun. P. S. Koroza tarnauja Lodžės reformatų bažnyčioje, todėl iškilmingos pamaldos, į kurias buvo pakviesti dvasininkai iš broliškų Vokietijos, Vengrijos ir Lietuvos reformatų Bažnyčių bei gausybė Lenkijos dvasininkų iš įvairių krikščioniškų konfesijų, taip pat Lenkijos vyriausybės, Lodžės miesto valdžios atstovai, vyko šioje reformatų bažnyčioje. Iškilmes filmavo Lenkijos televizija (TVP).

Naująjį superintendentą kun. Semko Korozą įvedė ir laimino vyskupo kadenciją baigęs kun. Marekas Izdebskis. Jis savo kalboje priminė naujam Lenkijos reformatų vyskupui tenkančias pareigas: sergėti Bažnyčios vienybę, saugoti joje skelbiamo mokymo ir bažnytinės tvarkos grynumą, stengtis ugdyti Bažnyčiai jaunimą, ordinuoti dvasininkus, diakonus ir pamokslininkus pasauliečius. Jo žinioje yra ir pamokslininkai, ir parapijų lankymas, ir brolių dvasininkų tarnystės kontrolė ir disciplinos priežiūra.

Kun. S. Koroza iškilmingai, garsiai davė priesaiką: *Dievo Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios vardu: Aš, Pžemislavas Semko Koroza, prisiekiu tarnauti Dievui Šventojoje Trejybėje ir Jo Bažnyčiai visur, kur tik mane Dievas kviečia per Savo Žodį, ir noriu ištikimais*

vykdyti Jo šventą paliepimą; Dieve padėk man dėl Tavo šventos šlovės. Amen, – sakė naujasis superintendentas. Po priesaikos sekė įvadinė malda už naująjį superintendentą (vyskupą) ir rankų uždėjimas su palaiminimu. Kadenciją baigiantis vyskupas savo įpėdiniui perdavė auksinį vyskupo kryžių, kuriuo iki šiol naudojosi, sakydamas: *Priimk, mano brangus broli, šį kryžių iš savo Bažnyčios kaip tau patikėtos pareigos ženklą.*

Vėliau palaiminimo žodžius tarė ordinacijos asistentai: Vengrijos reformatų Bažnyčios vyskupas Zoltánas Balogas ir Lenkijos Augsburgų (evangelikų liuteronų) Bažnyčios Varšuvos vyskupas kun. Janas Ciešlaras.

Po ordinacijos akto naująjį Lenkijos evangelikų reformatų Bažnyčios vyriausiąjį dvasininką – superintendentą Semko Korozą sveikino, spaudė ranką ir broliškai apkabino ordinacijos iškilmėse dalyvavę užsienio evangelinių Bažnyčių vadovai ar jų atstovai bei kitų konfesijų Lenkijoje dvasininkai, politikai, visuomenės veikėjai, prapijiečiai. Lenkijos vyskupą sveikino ir Lietuvos evangelikų reformatų gen. superintendentas kun. Raimondas Stankevičius, iškilmėse dalyvavęs kartu su asistentu Kauno parapijos lektoriumi Dainiumi Jaudegiu.

Savo pirmame po introdukcijos pamoksle vyskupas kun. S. Koroza pabrėžė, kad Bažnyčios gyvenime yra labai svarbus asmeninis atsivertimas ir atsinaujinimas Jėzuje Kristuje. Jis sakė: *Tik Kristuje bus įmanoma ištiesinti visus kreivus kelius, kuriais taip dažnai ir noriai einame, atitolinti visus konfliktus, griauinančius Bažnyčios bendruomenę, ir pašalinti iš jos tuos, kurie yra blogi ir daro pikta, o Dievo malonė bei valia tebus tiems, kurie padės mums statyti Dievo garbei Jo Bažnyčią.*

Viena iš dovanų naujam vyskupui buvo neeilinis J.S. Bacho kūrinių koncertas, atliktas Lenkijos kamerinio orkestro *Camerata* ir Varšuvos evangelikų reformatų bažnyčios ekumeninio kamerinio choro, kurį iškilmių dalyviai su malonumu išklausė iškart po pamaldų. Buvo atlikti šie kūriniai: *Brich dem Hungrigen dein Brot* (Dalinkis su alkstančiu duona, BWV 39), *Vergnügte Ruh, beliebte Seelenlust* (Laiminga ramybė, mielas sielos noras, BWV 170), *Der Herr denket an uns* (Viešpats galvoja

apie mus, BWV 196), *Jauchzet Gott in allen Landen* (Džiaukitės Dievu visos šalys, BWV 51). Koncertė dalyvavo solistai: Aleksandra Bednaž (sopranas), Uršula Kryger (mecosopranas), Janas Cieplikas (bosas). Solo instrumentines partijas grojo: Joanna Łučak ir Pavelas Vienckovskis (smuikas), Konradas Cedzyński (violončelė), Eva Głóvka (fleita), Gžegožas Kustra (meilės obojus), Tomašas Maciašcykas (trimitas). Koncertui dirigavo ir vargonais grojo Marekas Głowackis.

Dvidešimt metų (dvi kadencijas) vyskupo pareigas ėjęs kun. Marekas Izdebskis lieka Belchatovo evangelikų reformatų parapijos klebonu ir, be to, jis rūpinsis, kaip ir iki šiol, reformatų diaspora Krokuvoje.

Lietuvos evangelikų reformatų delegacija į Lodzę atvyko automobiliu šeštadienio popietę ir buvo lenkų reformatų šiltai priimti, apgyvendinti šalia Lodžės esančiame rekolekčių centre.

Po introdukcijos iškilmių ten pat iki vėlaus vakaro vyko naujojo superintendente kun. Semko Korozos svečių priėmimas, vaišės ir betarpiškas bendravimas vienu su kitais.

Lietuvių delegacijos nariai, prieš išsiskirdami su Lenkijos ir Vokietijos reformatų delegacijomis, pasidžiaugė jau labai greit įvyksiančiu renginiu Kaune – bažnytinėmis konsultacijomis, kur dalyvaus šių trijų brolių atstovai.

InfoRef_LT

Pagal: www.reformowani.pl

Lietuvos mokslų akademijoje paminėta Reformacijos diena

Spalio 27 d. Lietuvos mokslų akademijos (LMA) mažojoje konferencijų salėje paminėta Reformacijos diena. Vakarą prasidėjo Vilniaus evangelikų reformatų *Giesmės* choristų atliekamu Reformacijos himnu *Tvirčiausia apsaugos piliis*, kurio visi klausėsi stovėdami, taip išreiškdami pagarbą Reformacijai, jos kūrėjams.

LMA skyriaus *Mokslininkų rūmai* vadovė Aldona Daučiūnienė pasidžiaugė tvirta, apie 30 metų trunkančia draugyste su Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugija, pasveikino Reformacijos dienos proga visus susirinkusius bei Draugijai padovanojo LMA išleistų knygų.

Sveikinimo žodį tarė Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos pirmininkas Donatas Balčiauskas: *Ačiū, kad radote laiko šiam Reformacijai skirtam vakarui. Vilniuje vienu metu dažnai vyksta įdomių renginių ir gana sudėtinga visur dalyvauti. Mūsų Draugija yra visuomeninė, nepolitinė, nekonfesinė, nesiekianti pelno kultūros organizacija, vienijanti besidominčius Lietuvos Reformacijos istorija bei kultūra ir norinčius prisidėti prie Reformacijos vertybių, jų atminimo įamžinimo, palikimo studijavimo tautos ir valstybės gyvenime.*

Pirmininkas priminė, kad šiais metais Draugija mini solidų 30-ąjį gimtadienį. Pasidžiaugė, kad Draugijos pastangomis Lietuvos Respublikos Seimas 2018 m. birželio 30 d. priėmė nutarimą: spalio 31 d., Reformacijos dieną, įrašyti į Lietuvos valstybės atmintinų dienų sąrašą. Pastarųjų metų vienas svarbiausių Draugijos tikslų – paminklo *Reformacijos ir lietuviškos raštijos pradininkams* statyba Vilniuje, rekonstruotame Reformatų sode, Pylimo gatvėje. *Kviečiame, pagal galimybes, dalyvauti garbingoje paminklo statybos paramos akcijoje. Nuoširdžiai dėkojame „Mokslininkų rūmų“ skyriaus vadovei p. Aldonai Daučiūnienei už bendradarbiavimą ir pastangas, kad daugelį metų mūsų Draugijos renginiams skiriama šių rūmų nuostabi erdvė,* – sakė D. Balčiauskas.

Renginio kulminacija tapo istoriko Vilniaus Universiteto prof. Aivo Ragauskio paskaita *Tebūnie šviesa. Kėdainių evangelikų reformatų gimnazija (XVII a. 5 dešimt. – XIX a. 7 dešimt.)*. Ši gimnazija, funduota Radvilų, buvo dviejų aukštų pastatas, turėjo savo biblioteką, kurios dalis knygų yra išlikusi ir saugoma Lietuvos Mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje. Gimnazija turėjo netgi bokštą su laikrodžiu, savo antspaudą, varpą ir varpelį. Manoma, jog mokytojai galėjo gyventi gimnazijos pastatuose, o mokiniai glaudėsi pas miestiečius. Kėdainiuose

pragyvenimas buvo tikrai brangus ir šią gimnaziją galėjo lankyti tik pasiturintys, – pasakojo prof. A. Ragauskas. Po įdomios paskaitos dar ilgai netilo klausimai bei diskusijos, nes renginyje dalyvavo ir istorijos mokytojai, atvykę iš Kėdainių Šviesiosios gimnazijos, kurios pirmakė ir buvo Kėdainių evangelikų reformatų gimnazija, įkurta kunigaikščių Radvilų XVII a. pradžioje.

V. Liauškaitė

Nuotraukos K. Puloko

Iš www.reformacija.lt

KĖDAINIŲ GIMNAZIJOS ISTORINIAI DUOMENYS

Kėdainių Šviesiosios gimnazijos vidinis kiemas

1625 m. Kėdainiuose kunigaikštis Kristupas Radvila jaunesn. (1585–1640) įkuria reformatų parapinę mokyklą.

1640 m. dėl prasidėjusios kontrreformacijos uždarius reformatų mokyklą Vilniuje, Kėdainių mokykla tampa svarbiausia protestantiška mokykla Lietuvoje.

1647 m. kunigaikštis Jonušas Radvila (1612–1655) reformuoja mokyklą į gimnaziją, kuri Europos mokyklų pavyzdžiu pavadinama **Šviesiaja** (*Gymnasium Illustre*) ir tampa lotyniško tipo humanitarine gimnazija.

1824 m. caro valdžia dešimčiai metų uždaro gimnaziją,

1835 m. caro valdžia leidžia įsteigti penkių klasių progimnaziją.

1842–1858 m. po gimnazijos pastato rekonstrukcijos Kėdainių progimnazijai vėl suteikiamas gimnazijos statusas.

1864 m. gimnazija uždaroma, nes mokiniai ir mokytojai aktyviai dalyvauja 1863 m. sukilime.

Kad mokytojai įgyti tinkamą išsilavinimą, juos LDK reformatų Lietuvos Vienetos Sinodas siųsdavo į protestantiškus užsienio universitetus Karaliaučiuje, Leidene, Vitenberge. Grįžę privalėjo tarnauti reformatų įsteigtose ir išlaikomose mokyklose: Biržuose, Nem. Radviliškyje, Papilyje, Salamiestyje, Kėdainiuose, Slucke, Dokudavoje ir kt. Po kurio laiko mokytojai galėjo tapti dvasi-
ninkais: lektoriais, katechetais, pamokslininkais.

Jauni, energingi, puikiai išsilavinę mokytojai dalyvavo kasmetiniuose LDK reformatų Lietuvos Vienetos Sinoduose.

1678 m. Vilniuje vykusio Sinodo protokole pasirašė buv. Kėdainių gimnazijos rektorius Danielius Mikolajevskis (*Kačaj Daniel, miręs 1691*). 1681 m. – Kėdainių gimnazijos rektorius Janas Kanotas.

1689 m. Bielicos Sinode – Kėdainių gimnazijos rektorius, teol. dr. Janas Petersonas, o 1690 m. Zabludovo Sinode jis jau tituluojamas Žemaitijos distrikto konsensoriu.

1770 m. provincinėje sesijoje Koidanavoje dalyvavo Kėdainių mokyklos rektorius, pamoksl. Florijonas Herovskis.

1798 m. provincinėje sesijoje Vilniuje – Kėdainių mokyklos magistras Rapolas Daunoras (1771–1854).

1803 m. Vilniuje – Kėdainių gimnazijos rektorius, pamokslininkas Janas Molesonas.

1804 m. Kėdainiuose vykusiame Sinode – Kėdainių mokyklos magistras, jau pamokslininkas Rapolas Daunoras ir tos mokyklos profesorius Adomas Bžostekas Kujavskis bei Kėdainių gimnazijos rektorius, pamoksl. Janas Molesonas. Jis dalyvavo ir 1805 m. Sinode Biržuose.

1808 m. Izabeline vykusioje provincinėje sesijoje, kai dėl neramumų nebuvo galima sušaukti eilinio Sinodo, dalyvauja Kėdainių mokyklos profesorius Adomas Bžostekas Kujavskis.

1809 m. Vilniaus Sinode protokolus pasirašo Kėdainių parapijos pamokslininkas ir gimnazijos profesorius Rapolas Daunoras bei Kėdainių gimnazijos rektorius pamoksl. Janas Molesonas. Jis dalyvauja ir 1810 metų Sinode Vilniuje.

1811 m. Kėdainių Sinodo protokole – Kėdainių gimnazijos prof. Aleksandro Bernackio ir rektoriaus Jano Molesono parašai. Pastarasis dalyvauja ir 1815 metų Sinode Vilniuje, o 1819 metų Sinode Biržuose kartu dalyvauja ir pasirašo protokolus Kėdainių mokytojas Aleksandras Bernackis. 1820 metais Vilniaus Sinode prie jų prisijungė ir Kėdainių gimnazijos mokytojas Adomas Kujavskis.

1825 m. gimnazija uždaroma dėl mokinių ištraukimo į Filomatų – Filaretų judėjimą, ir pradėjo veikti tik po dešimties metų su jau kitu pedagogų sąstatu.

1835 metų Sinode Vilniuje dalyvauja ir pasirašo protokolus Kėdainių pamokslininkas ir mokytojas Titas Kurnatauskas (1802–1845), vėliau tapęs vicesuperintendentu, Lietuvos Reformatų Bažnyčios gen. superintendente Konstantino Kurnatausko senelis.

InfoRef_LT

<http://www.kpbc.ukw.edu.pl/dlibra/plain-content?id=32162>

Radviliados – iškilaus Lietuvos renesanso kūrinio, 4-ių giesmių herojinės poemos – skaitymai

Matė kilnus Radvila, kad karai šiurpulingi iš naujo/kyla ir semia laukus baisulys bei ugnis, ir didžiulį/skausmą, tėvynės žiauraus pralaimėjimo sukrėstas, jautė. Dieną ir naktį širdy įvairiausius sumanymus svarstė, nė nesudėjo akių per kankinamus rūpesčius tasyk, – taip rugsėjo 15 dieną Vilniuje,

BIBLIJOS vyrai ir moterys

Reformatų sode, prie statomo paminklo Reformacijos ir lietuvių raštijos pradininkams prasidėjo *Radviliados* – iškilaus Lietuvos renesanso kūrinio, 4 giesmių herojinės poemos, kurią XVI a. sukūrė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės poetas ir reformatas Jonas Radvanas, skaitymai.

Ištraukas iš šio istorinio veikalo skaitė ir taip statomo paminklo personažų Radvilų žygius bei nuopelnus Tėvynei priminė Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Tautosakos archyvo skyriaus vyriausioji mokslo darbuotoja dr. Austė Nakienė.

Skaitymus iniciavusios Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos pirmininkas Donatas Balčiauskas pasidžiaugė, kad *Radviliadą* lietuviškai skaityti galime jau 25-erius metus (1997 -aisiais J. Radvano *Radviliadą* išleido Vagos leidykla).

Ir tai didžiulis dr. Sigito Narbuto nuopelnas – jis ne tik iš lotynų kalbos išvertė šį iškilių kūrinių, bet ir parašė įvadą, komentarus, sudarė asmenų žodyną. Taip pat įvadą išvertė ir į anglų kalbą, – sakė D. Balčiauskas ir kvietė įsigilinti į šio kūrinio eilutes, taip aktualias šiomis dienomis:

Renkas didikai keli pasitarti, ko verkiant valstybei reikia, ir štai ką tada karžygyš Radvila jiems pasako:

Niekas nemato geriau, iš kur didžiausias pavojus kyla, už jus, ką ginklu nuožmus kunigaikštis užpuolė. Baisų karą reikės su žiauria gentimi mums kariauti: ji nesistengia gyvent sutartim, tikėjimu, teise – vien tik jėga ir žmonių krauju! Tad savęs pagailėkit, Maskvai tėvynės mielos ir mirčiai vaikų neišduokit, stokit visos didelės Lietuvos Didenybę apginti; šito su ašarom šiom vardan nelaimingos tėvynė jūsų maldauju – skubiau atremkit didžiulę nelaimę!

Aurelijos Arlauskienės tekstas ir nuotraukos

Iš <https://reformacija.lt/wordpress/radviliados-iskilaus-lietuvos-renesanso-kurinio-herojines-4-giesmiu-poemos-skaitymai/>

Rugsėjo 15 d. vakarą į Vilniaus reformatų bažnyčią rinkosi vilniečiai susitikti su dr. Ingrida Gudauskiene ir Jos naujausia knyga *Biblijos vyrai ir moterys kryžkelėse*. Autorę kalbino ir renginį vedė Vilniaus ev. reformatų bažnyčios antrasis dvasininkas katech. Holgeris Lahayne.

Teologijos mokslų daktarė, bibliotė. 1996–2004 m. specializavosi ir licenciatu bei daktaro mokslo laipsnius biblinės teologijos srityje apgynė Popiežiškajame Grigaliaus universitete Romoje. Nuo 2004-ųjų – Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarijos dėstytoja, dirba mokslinį ir ekspertinį darbą, veda biblinius mokymus vienuolijoms, seminarus mokytojams, skaito viešas paskaitas, – taip spaudoje pristatoma doc. dr. Ingrida Gudauskiene.

Vilniečiai reformatai buvo džiugiai nustebinti, kad tokia iškili mokslininkė sutiko papasakoti apie save ir Knygą, pasidalinti savo įžvalgomis, samprotavimais, kodėl kilo mintis parašyti apie Biblijoje užrašytuose epizoduose veikiančius vyrus ir moteris, kurie niekuo nesiskiria nuo gyvenančių mūsų laikais. Biblijoje žmogaus esmė atsiskleidžia per santykį su kitu asmeniu, kaip rašo autorė, *su kitu ir su Kitu (iš didžiosios K raidės)*, kurį vadiname Dievu. Šis Kitas nori, kad žmogus tobulėtų, Jo viltis, noras yra, kad žmogus gyventų būk-tapę pagal formulę „daugiau“!

Pratarmėje prof. kun. V. Balčius rašo, kad autorė knygoje *Grakščiai ir išmaniai vedant per neretai klaidžius tikėjimo protėvių istorijos labirintus, palaipsniui perteikia visus Šventraščio tekstus persmelkianti ir abipusiškumo ilgesiu grįstą esmingai pozityvią nuostatą: žmogaus ir Dievo, žmogaus ir žmogaus, vyro ir moters susitikimas įmanomas!*

Dr. I. Gudauskiene Knygoje analizuoja tik *Senojo Testamento* tekstus. Autorė sakė, kad daug išraiškingų epizodų, kurie reikšmingi vyro ir moters susitikimo požiūriu, netilpo į knygą, teko rinktis *stipriausius*. Biblijos Dievui rūpi žmogus, Dievas nori santykio su žmogumi, nori, kad žmogus siektų *daugiau* neužgoždamas kito, nesunaikindamas šalia esančio.

Biblijos vyrai ir moterys, ieškodami vienas kito, dažnai atsiduria kryžkelėse. Jose jie patiria santykių griūčių ir jų ➤

reikšmingų naujų pradžių. Gyvenimo kryžkelėse juos gena nenumaldomas kito asmens poreikis ir ilgesys. Kiekvienam **aš** reikia **tu**.

Į klausimą, kas ją pačią nustebino, rašant Knygą, dr. Ingrida atsakė, kad chronologiškai tolimos istorijos egzistenciškai yra labai arti mūsų. Vienas ar kitas epizodas tarsi prakalba apie dabar gyvenantį, apie kiekvieną iš mūsų, apie tavo – mano būtį, buitinę, laimę, savivertę, atsakomybę, poreikius, emocijas, prakalba apie **kitą**, esantį šalia **tavęs**. Biblijos pasakojimų aktualumas labiausiai ir stebina. Tų scenarijų negalima perkelti į dabartinę tikrovę – kita kultūra, kitas laikas. Bet atpažįstame tas pačias mąstymo veiksmo schemas.

Susitikimu liko patenkinti ir skirstėsi laimingi visi klausytojai, spausdami rankose su autorės autografu įsigytą Knygą. Nenusivylė ir dr. I. Gudauskienė, pirmą kartą įžengusi į Reformatų šventovę. Po renginio dr. Ingrida pasidžiaugė, kad jai – katalikei biblistei – tikrai buvo geras jausmas apie Bibliją kalbėtis su reformatų kunigu. Dėkojo reformatams už šiltą priėmimą, nes **Biblija yra Dievo Žodis mums ir apie mus!**

D. Gudliauskienė

Foto Kęstučio Puloko

Pasipuošė Vilniaus reformatų bažnyčia

Spalio 20-ąją, saulėtą rudens rytmetį, ant Vilniaus ev. reformatų bažnyčios stogo *sugrižo* atkurtos istorinės, čia stovėjusios skulptūros. Dalyvavo generalinis superintendantas kun. Raimonas Stankevičius, Vilniaus parapijos klebonas kun. Tomas Šernas, parapijiečiai, vilniečiai bei nemažas žiniasklaidos atstovų būrys.

Dabartinis Pylimo gatvėje esančios Vilniaus evangelikų reformatų bažnyčios pastatas pagal architektūros profesoriaus Karolio Podčasinskio projektą baigtas 1835 metais. Priekinio fasado frontono timpane skulptorius Kazimieras Jelskis (1782–1867) įkomponavo horeljefą *Kalno pamokslas*. 1837 metais tas pats skulptorius, panašiai kaip ir jo tėvas Karolis Jelskis (iki 1749–1824/1825), ant Vilniaus katedros stogo sukūrė reformatų bažnyčiai tris skulptūras: iš šonų du ▶

klūpantys angelai ir figūra su kryžiumi, simbolizuojančiu krikščionių Tikėjimą, bei su taure rankose – tai nuoroda, kad šioje Šventovėje Komunija teikiama abiem pavidalais: duona ir vynu. Daugelyje Europos šalių taip išoriškai išskiriamos protestantų – reformatų, husitų bažnyčios.

Tiek katedros, tiek Reformatų bažnyčios skulptūros buvo atliktos ta pačia technika – medinės, aptinkuotos.

Skulptūros nuo stogo nuverstos prieš 73 metus – 1949 metais. Bažnyčia, mažai pakeičiant interjerą, pritaikyta kino teatrui, įrengiant papildomus šoninius įėjimus, pakeičiant buvusius laiptus bei nuimant pastatą nuo gatvės skiriančią metalinę tvorą. Vyresnieji vilniečiai gerai prisimena čia buvusį populiarų kino teatrą *Kronika*, kuriame slėpdavosi nuo darganų, lietaus, žiūrėdami visą dieną be pertraukos rodomas kino kronikas.

Bažnyčia sugrąžinta tikintiesiems 1990 metais.

Vilniaus reformatų bažnyčios tvarkybos (remonto, restauravimo) darbai pradėti 2018 metais Paveldotvarkos programos lėšomis. Darbams iš viso skirta 818 304 eurai. Buvo pakeista stogo danga ir lietaus nuvedimo nuo stogo sistemos elementai, restauruotas išorės sienų mūras ir įrengta vertikali bentonitinė hidroizoliacija, prieš tai atlikus reikalingus archeologinius tyrimus, atkurti užrašai ant pagrindinio fasado antablemento SOLI DEO GLORIA ir portale virš durų RAMYBĖ JUMS. Pernai buvo restauruotos kolonos, priekinis fasadas ir timpane Kazimiero Jelskio sukurtas horeljefas *Kalno pamokslas*.

Šiais metais atkūrus ant stogo buvusias skulptūras, sugrąžintas bažnyčios istorinis vaizdas. Kaip pabrėžė skulptūrų užkėlimo metu viename interviu gen. superintendentas kun. R. Stankevičius: *Dabar gal jau niekam nekils noras pavadinti bažnyčią Kronikos kino teatru.*

Dabartinių atkurtų skulptūrų autoriai: Rimantas Okulič-Kazarinas ir Ramunė Balandžiūnienė. Kiekviena iš skulptūrų sveria maždaug po vieną toną, jos pagamintos iš specialaus skulptūrinio cemento, angelų aukštis – 2 metrai, vidurinės skulptūros – 2,5 metro, o skaičiuojant su kryžiumi – 3 metrai, kryžius pagamintas iš metalo. Kūrėjų teigimu, skulptūros ilgaamžės ir turėtų stovėti ilgai.

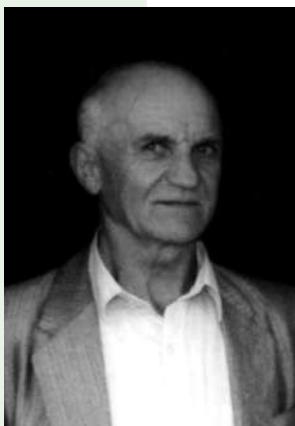
Viktorija Liauškaitė

Foto: H. Lahayne

Vilniečių Kapų šventė Kairėnuose

Rugsėjo 15 dienos pavakare vilniečiai reformatai rinkosi į Kairėnų kapines maldoje prisiminti savo artimuosius, draugus. Šiose kapinėse palaidota daugiausia mūsų buvusių Vilniaus parapijiečių – reformatų ir jų šeimos narių. Pajuokaujant galima būtų sakyti – jau susidarytų nemaža parapijėlė...

Jose amžino poilsio atgulė pirmasis Vilniaus reformatų parapijos pirmininkas **Algirdas Krikščikas** (1930–2008), padėjęs pagrindus mūsų parapijai. Jis, dar tik pajutus *periestroikos atlaisvinimus*, kvietė vilniečius reformatus burtis, kurti parapiją, rūpinosi patalpų atgavimu. Bendravo su tuometiniu Vykdomojo komiteto pirmininku biržiečiu Algirdu Vileikiu ir jo dėka buvome įleisti, uždarius kino teatrą *Kroniką*, į bažnyčios patalpas. A. Krikščikas su sūnumis remontavo atgautas Pylimo g. 20 patalpas. Rūpinosi dvasiniu ugdymu: susitaręs su norvegais, važiavo į Estiją pasiimti jų atsiųsto filmo apie Jėzų Kristų, užmezgė ryšius su vokiečiais, šveicariais, surado draugų – evangelikų – Australijoje.

Šalia tėvo Algirdo ten pat palaidotas sūnus Arūnas bei sesuo Rita Nikolajevienė.

Šiais metais, baigiantis vasarai, į Kairėnų kapines atlydėjome staiga mirusios Donatos Indriūnaitės (1937–2022) palaikus. Ji buvo ilgametė Antakalnio ir jam artimų Vilniaus vietovių seniūnijos seniūnė, daug kartų buvo renkama parapijos vyresniųjų valdybos nare, parapijos pirmininkės pavaduoto-

ja. Viešpats Donatą pasišaukė netikėtai š. m. rugpjūčio 5 d., palaidojome Ją šalia 2004 metais mirusios mamos Elžbietos Dubraitės Indriūnienės.

Kairėnų kapinių pabaigoje, pušyno pavėsyje, amžino poilsio vietą rado biržiečių seserų Krišukėnaičių iš Dirvonakių kaimo vyrai: reformatas Jonas Jasiukėnas ir Biržų garbės pilietis ortodoksas Borisas Januševičius (1928–2021), daug rašęs apie gimtuosius Biržus, talkinęs muziejui *Sėla*.

Jonas Jasiukėnas (1928–2010) buvo vienas iš pirmųjų, kurie po Nepriklausomybės atgavimo rūpinosi parapijos atkūrimu ir įregistravimu, buvo renkamas parapijos tarybos nariu, inicijavo *Vilniaus reformatų žinių* leidybą ir pats daug parašė straipsnių, informacinių žinučių, rinko istorinius, archyvinis dokumentus apie tarpukario reformatus, nepaliaujamai rūpinosi Bažnyčios ateitimi, rašė eilėraščius, kūrė giesmes, dėl to išmoko kompiuteriu užrašyti natas, paliko didžiulį surinktų senų ir naujų giesmių archyvą.

Šių kapinių pradžioje surandame reformatų gydytojo chirurgo Leono (Liūto) Didžiulio (1929–2011), Biržų gimnazijos mokytojo Vytauto Didžiulio sūnaus, ir Leono švelniosios žmonos, pedagogės Mildos Šalkauskaitės Didžiulienės (1930–2021), gimusios Nereikonų kaime netoli Joniškėlio, kapavietę.

Kairėnuose palaidotas ir jų jaunystės dienų šeimos draugas, reformatas, inžinierius hidrotechnikas Vytis Šlekys (1929–2005) – Biržų gimnazijos pirmųjų mokytojų Viliaus ir Elenos Šlekių sūnus.

Šiek tiek toliau, kitoje pagrindinio tako pusėje, palaidota žymi biržietė, kraštiečių *Krivulės* klubo renginių vedėja, poetė Alma Karosaitė (1945–2014), pati pasirinkusi savo gyvenimo pabaigos datą... Ir jos darbščioji mamytė Matildė Pelanytė Karosienė, sunkiai dirbusi pokaryje gimtuose Gavėnuose, Biržų r., gyvenimo saulėlydyje atsikėlusi pas dukrą į Vilnių – Šilėnus, amžinam poilsiui atgulusi Kairėnuose...

Kapinių pradžioje yra ir biržietės reformatės gydytojos neurologės, chirurgės dr. Irenos Smilgytės Avižonienės (1926–2021) ir jos vyro nuo Pasvalio Jono Avižonio (1922–2009) kapavietė.

Kairėnų kapinėse palaidotas reformatas inžinierius kelininkas Vilius Čygas (1932–2006) – mūsų *daktarės*, medicinos kabineto parapijos namuose įkūrėjos Palmiros Čygaitės brolis. Pati gydytoja, mirusi šiais metais, palaidota Nem. Radviliškio reformatų kapinėse šalia tėvų.

Šiose kapinėse palaidota ir biržiečiams gerai žinoma mokytoja, gėlininkė Olga Petrauskaitė Žaromskienė (1913–2006).

Pandemijos metu mirė ir Kairėnų kapinėse palaidota viena iš aktyvesniųjų parapijiečių, reformatų choro *Giesmė* altė Dalia Januševičiūtė Girdvilienė (1938–2020).

Susirinkusius paminėti savo artimųjų, draugų – anksčiau palaidotų ar visai neseniai – Dievo Žodžiu gaivino, guodė gen. superintendentas kun. R. Stankevičius, pamokslui pasirinkęs eilutes iš *Laiško efeziečiams* 5-o skyriaus 8-14 eilutes: *...kadaise jūs buvote tamsa, o dabar esate šviesa Viešpatyje... visa, kas atskleista, šviesa padaro regima, o kas padaryta regima, yra šviesa... pabusk, kuris miegi, kelkis iš numirusių, ir apšvies Tave Kristus*.

Po maldų, nuoširdžių giesmių, kaip ir kitais metais, Agapei pakvietė Bronė ir Gytis Krikščikai, gyvenantys netoliese gražioje, išpuoselėtoje sodyboje. Ten mūsų laukė *karališkai* padengtas stalas ir ką tik iškepti pyragai...

D. Gudliauskienė

REFORMACIJOS ŠVENTĖ NEM. RADVILIŠKIO REFORMATŲ BAŽNYČIOJE

Tampa jau tradicija Reformacijos dieną iškilmingomis pamaldomis švęsti vis kitoje Lietuvos reformatų bažnyčioje. Šiais metais spalio 31 d. tokią gražią ir prasmingą Šventę reformatams, suvažiavusiems iš įvairių parapijų, surengė radviliškiečiai. Pernai – irgi nedidelė, bet organizuota Kėdainių parapija. Džiaugtis yra kuo! Buvome įpratę, kad tik didžiosios – Biržų, Kauno, Vilniaus – parapijos sugeba

ir gali sukviesti, priimti, užimti svečius iš tolimesnių ar artimesnių kraštų.

Radviliškiečiai turėjo kuo pradžiuginti svečius. Ta džiugi naujiena – parapijos namais, t. y. pora kambarių iš dviejų aukštų namo, atgautų iš buvusios klebonijos. Juos šventei parapijiečiai talkomis jau suremontavo ir įrengė. Dar daug ko trūksta, bet didžioji darbų dalis jau įveikta. Svarbiausia – parapijiečių geranoriškumas ir didžiulis noras jaukiai įsikurti.

Iškilmingų pamaldų liturgiją atliko Nem. Radviliškio kunigė Sigita Veinzierl, Biržų klebonas vicesuperintendentas Rimas Mikalauskas, Kauno kunigas misionierius Frankas van Dalenas.

Pamaldas kun. Sigita Veinzierl pradėjo 37-os psalmės žodžiais: *Pasitiek Viešpačiu ir daryk gera, tada gyvensi žemėje ir būsi pamaitintas! Gėrėkis Viešpačiu, ir jis suteiks tau, ko geidžia tavo širdis. Pavesk Viešpačiui savo kelią, pasitiek Juo ir Jis veiks...*

Kaip visada, kada yra švenčiama Viešpaties Vakarienė, buvo perskaityta iš *Išėjimo knygos* 20,1-17 Dešimt Dievo įsakymų.

Savo lūpomis tarėme ir patvirtinome Apaštališkąjį Tikėjimo išpažinimą: *Tikiu vieną Dievą...*

Pakviesti kunigės, mintyse išpažinome savo nuodėmes, ➤

nusižengimus Viešpačiui Dievui, ir buvome pastiprinti Dievo malonės Žodžiu iš apaštalo Pauliaus *Laiško Titui* 3,3-7: *Juk ir mes kitados buvome neprotingi, neklusnūs, apgauti, vergaujantys įvairiems gėduliams ir malonumams, gyvenome pilni pykčio ir pavydo, neapkenčiami ir nekenčiantys vieni kitų. Bet kai pasirodė Dievo, mūsų Gelbėtojo, gerumas ir meilė žmonėms, Jis išgelbėjo mus ne dėl mūsų atliktų teisumo darbų, bet iš savo gailėstingumo, Šventosios Dvasios atgimdančiu ir atnaujinančiu nuplovimu. Jis mums dosniai išliejo tos Dvasios per mūsų Gelbėtoją Jėzų Kristų, kad, išteisinti Jo malone, viltimi taptume amžinojo gyvenimo paveldėtojai.*

Iš sakyklos pamokslavo Nem. Radviliškio parapijos administratorė kun. S. Veinzierl, pradėdama žodžiais iš *Jozuės knygos* 1,8:

Neleisi šiai Mokymo knygai pasitraukti nuo savo lūpų, bet kartosi ją dieną ir naktį, kad ištikimai laikytumeisi viso, kas joje parašyta. Tik tada padarysi savo kelią sėkmingą, tik tada tau seksis.

Kunigė į pamokslą įjungė LER gen. superintendento Raimondo Stankevičiaus, negalėjusio atvykti į Šventę Nem. Radviliškyje, laišką Bažnyčiai:

Broliai, seserys, tikėjimo namiškiai, brangūs kolegos, bendražygiai! Vėl švenčiame gražų jubiliejų – 505 metai Reformacijai! Tiesa, gal jis ne toks gražus – ne toks apvalus, ne toks ramus kaip prieš penkis metus, tačiau tai visiškai nesumažina reikšmės šio įvykio, pakeitusio pasaulį, Bažnyčią, visuomenę.

Prieš penkmetį vyko daug nuostabių renginių Reformacijos jubiliejui pažymėti – konferencijos, seminarai, koncertai, net opera buvo sukurta šia proga. Tai labai gražu, išpūdinga, bet ar visiškai teisinga? Ar švęsdami Reformaciją nepamirštame pagrindinio Reformatoriaus – mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus?

Kodėl tą kartą Reformacijai pavyko išplisti? Tikriausiai todėl, kad Reformacijos pradininkai buvo tie, kurie viską darė iš meilės Tiesai. O absoliuti Tiesa vienintelė – Dievo Tiesa. <...>. 1517-ųjų Reformacija dar vadinama liuteroniškoji arba Liuterio Reformacija. Be jokios abejonės, šis didis reformatorius padarė titanišką darbą Tiesos labui, tačiau negalime pamiršti ir kitų reformatorių, Dievo darbą vykdyusių iki Liuterio ar po jo. Tikriausiai daugelis skaitėte Zenono Byčinskio knygoje apie reformatorius: Viklifas, Husas ir Liuteris – trijų Reformacijos stadijų simboliai: Viklifas įskėlė kibirkštį, Husas uždegė žvakę, Liuteris įskėlė liepsnojančią fakelą.

*Šią uždegtą ugnį reikėjo toliau kurenti, ją stiprinti, ją rūpintis, ir tai darė Cvinglis, Kalvinas, Bulingeris ir daugelis kitų drąsių Dievo vyrų ir moterų. Daugelis jų už meilę Tiesai padėjo galvas. Tačiau drąsiai ėjo Jėzaus nurodytu keliu, tvirtai žinodami, kur jis veda. Nes Viešpaties Žodis rodo šį kelią - „**Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas.** <...>“ Ir šis kelias yra vienintelis teisingas kelias, vienintelis, kuriuo gali eiti, jei tiki Jėzumi, vienintelis, jei išpažįsti, kad Jėzus Kristus yra ir mano Gelbėtojas. <...> Keliauti galime tik vieninteliu keliu, kuris nubraukia visus kitus. <...>*

Gen. superintendentas kun. R. Stankevičius sveikinimo laiške cituoja vieną iš penkių Reformacijos solų: SOLUS CHRISTUS – Vien tik Kristuje ir drąsaus Dievo vyro Ulricho Cvinglio žodžius: *Vien tik per Kristų mums yra duotas išgelbėjimas, palaiminimas, malonė, atleidimas ir viskas, kas suteikia mums vertę teisingo Dievo akyse.*

Sveikinimas – palinkėjimas užbaigiamas žodžiais: *Švęsdami šią nuostabią dieną, prisiminkime žmones, kurie vienaip ar kitaip prisidėjo prie to, kad Reformacijos vaisius galėtume ir šiandien valgyti, bet pirmiausiai minėkime, garbinkime ir širdyje turėkime pagrindinį ir svarbiausią Reformatorių – Viešpatį Jėzų Kristų. **Jam šlovė per amžių amžius! Amen.** (Gal 1,5)*

Pamaldose buvo giedamos Viešpatį garbinančios, liaupsinančios giesmės: 253-ioji *Viešpatį liaupsink, visatos Valdovą galingą*, 220-oji *Pranaše didis*, Reformacijos himnu tapusi M. Liuterio sukurta giesmė *Tvirčiausia apsaugos pilis*.

Viešpaties Vakarienę dalino, kunigei Sigitai Veinzerl pašventinus duoną ir vyną, visi trys liturgijoje dalyvavę dvasininkai.

Pamaldoms vargonavo ir per Viešpaties Vakarienę solo giedojo Papilio vargonininkė Vigilija Macienė.

Bažnyčią įdomiai, stilingai buvo papuošusi Odeta Juodokienė Derliaus šventės pamaldoms, bet labai tiko ir Reformacijos dienai, kada taip pat simboliškai įvertiname atliktus darbus, pasidžiaugiamo Viešpaties mums teikiamomis dovanomis.

Po pamaldų visi buvo pakviesti į naujuosius parapijos namus Agapei, kaip moko mus Šv. Rašto žodžiai iš Mokytojo knygos 3 skyriaus 13 eilutės: *Tai yra Dievo dovana, kad žmogus valgo, geria ir džiaugiasi savo darbo gerybėmis.*

Pasisotinę dvasiniu ir kūnišku maistu vieni dar užsuko aplankyti senjorų senelių namuose, kiti skirstėsi į namus, tikėdamiesi, kad Viešpats mus ir kitais metais surinks į Savo surinkimą pasidžiaugti vieni kitais, padėkoti Aukščiausiam už visą, ką Jis mums teikia.

InfoRef_LT

XI-asis Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos suvažiavimas

Šiomet 30-metį mininti *Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugija* lapkričio 12-ąją rinkosi į XI-ąjį suvažiavimą. Po gražaus Biržų Vlado Jakubėno muzikos mokyklos mokinių ir mokytojų muzikinio sveikinimo, taip pat svečių pasisakymų, prasidėjo darbas. Po Mandatų komisijos pranešimo, Draugijos pirmininko Donato Balčiausko ataskaitos, diskusijų vyko rinkimai. Draugijos valdybos pirmininku trejų metų kadencijai vienbalsiai išrinktas D. Balčiauskas, jo pavaduotojais – doc dr. Ina Dagytė-Mituzienė, Kęstutis Pulokas ir Vytautas Gocentas. Iš viso

valdyboje bus 13 narių. Tradiciniu suvažiavimo pabaigos akcentu tapo gėlių padėjimas prie 1996 metais atidengto akmens, ant kurio tuomet buvo iškalta *Čia, buvusiose kapinėse, bus pastatytas paminklas XVI a. Lietuvos Reformacijos pradininkams*, ir bendra nuotrauka prie statomo paminklo Reformacijos ir lietuvių raštijos pradininkams.

Info ir foto Aurelijos Arlauskienės, LRIKD valdybos narės

Vilniuje visuomenei pristatytas atnaujintas paminklas Simonui Konarskiui

Vilniuje lapkričio 23 d. – Lietuvos kariuomenės dieną visuomenei pristatytas atnaujintas paminklas 1831 metų sukilimo vienam iš vadovų, nepriklausomybės žadintojui – Simonui Konarskiui Jo žūties vietoje.

Paminklinis akmuo su ereliu, dorojančiu auką pagal Universiteto prof. Juliaus Kloso projektą, Reformatų bažnyčios **Vilniaus Sinodo** rūpesčiu buvo pastatytas 1924 m. S. Konarskio sušaudymo vietoje, minint Jo 85-ąsias mirties metines. Erelis po Antrojo pasaulinio karo buvo nudaužtas. Akmuo su užrašu lenku kalba *Tu stracony bohater narodowy Konarski 27 lutego 1839 r. (Čia nužudytas nacionalinis didvyris Konarskis 1839 m. vasario 27 d.)* buvo išlikęs iki šių dienų. Paminklą konservavo Kęstutis Norkūnas, ant akmens bronzinį erelį atkūrė skulptorius Marius Būda. Darbus didžia dalimi finansavo Lenkijos Respublikos Kultūros ir nacionalinio paveldo ministerija per fondą *Pagalba lenkams Rytuose*. Darbų bendra vertė 122 tūkst. zlotų.

Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, paminklą, jo aplinką prižiūrėjo netoli esančios Simono Konarskio vardu pavadintos gimnazijos bendruomenė. Mokinius – vis kitą klasę – kasmet vasario 27 d. atveda mokytojai – taip ugdydami juose patriotinius jausmus.

Į iškilmingą atnaujinto paminklo šventę rinkosi įvairių lenkų visuomeninių organizacijų vadovai, Vilniaus miesto atsakingi asmenys, vilniečiai reformatai, S. Konarskio gimnazijos mokytojai ir mokiniai.

Renginyje kalbėjusi Lenkijos ambasadorė Lietuvoje Uršula Doroševska Lenkijos Respublikos vardu dėkojo visiems, kurie dešimtmečiais rūpinosi šiuo paminklu ir stengėsi jį išsaugoti. *Mūsų istorinė atmintis, mūsų patriotizmas yra paremti konkrečių žmonių darbais, žmonių, kuriems ši atmintis rūpi*, – sakė Lenkijos ambasadorė.

S. Konarskio gimnazijos direktorius Valerijus Jaglinski dėkojo Vilniaus miesto savivaldybei, ypač Senujų Rasų ➤

bendruomenės globos komiteto pirmininkui Darjušui Žybartui, kuris sugebėjo įveikti biurokratinės, finansinės, politinės kliūtis. *Po daugiau nei 30 Lietuvos nepriklausomybės metų erelis grįžo į savo vietą*, – džiaugėsi direktorius.

Simonas Konarskis gimė Dapkiškių dvare, netoli Miroslavo, reformatų šeimoje. Jurgio Simono ir Paulinos Višnevskos sūnų Seirijų reformatų bažnyčios kunigas Stanislovas Monkevičius pakrikštijo keturiais vardais: Simonas Konstantinas Juzefas Ignacas.

Mokėsi Seirijuose, Seinuose, vėliau – Lomžos karo mokykloje. Nuo 1825 m. tarnavo Lenkijos kariuomenėje (nuo 1831 m. – kapitonas). Prasidėjus 1830–1831 m. sukilimui, su savo daliniu perėjo į sukilėlių pusę, kovėsi gen. D. Chlapovskio pulke, dalyvavo Panerių kautynėse prie Vilniaus, mūšiuose Šiaulių, Panevėžio apylinkėse. Buvo apdovanotas Kryžiumi už narsą.

Po sukilimo sutriuškinimo pasitraukė į Prūsiją, iš jos persikėlė į Prancūziją, kur studijavo politinės minties teorijas. Su bendraminčiais įkūrė *Lenkų piliečių sandraugą*, kurios tikslas buvo Abiejų Tautų Respublikos atkūrimas 1772 m. ribose.

1835 m. bandė organizuoti naują sukilimą buvusiose LDK žemėse, užmezgė ryšius su nelegaliomis grupuotėmis Ukrainoje, Baltarusijoje, slaptomis moksleivių, studentų draugijomis, taip pat su rusų karinėmis įgulomis Vilniuje. 1838 m. buvo Rusijos žandarų suimtas prie Rukainių (Vilniaus r.) ir įkalintas.

1839 m. vasario 27 d. viešai sušaudytas Vilniuje. Kapas su lygintas su žeme. Bendražygės Antaninos Sniadeckos pastangomis, S. Konarskis buvo perlaidotas Vilniaus evangelikų reformatų kapinėse ant Tauro kalno. Jo kapas, tikriausiai, sunaikintas statant 1963 metais Profsąjungų rūmus.

Į mirties baismės įvykdymo vietą Simoną Konarskį lydėjo Vilniaus reformatų bažnyčios kunigas senjoras Steponas Lipinskis, kuris prieš tai ilgai su juo kalbėjosi, skaitė atgailos psalmes.

Sušaudymo vietoje reformatų Bažnyčios Vilniaus Sinodo rūpesčiu buvo pastatytas paminklinis akmuo, kurį 1924 m. kovo 2 d. pašventino gen. superintendentas kun. Mykolas Jastržembskis (Michał Jastrzębski). Kasmetiniai Vilniaus Sinodai prasidėdavo S. Konarskio sušaudymo vietos aplankymu, prie paminklo buvo dedamos gėlės, kalbamos maldos.

Simboliška, kad paminklo atstatymo šventėje Šv. Rašto žodžius iš *Laiško filipiečiams* /Fil 1,20-21/ skaitė Lietuvos reformatų Bažnyčios gen. superintendentas kun. R. Stankevičius, kuris džiaugėsi šiuo renginiu ir neeilinio bebaimio reformato žygdarbio įamžinimu. *Taip priimti mirtį galėjo tik giliai tikintis Dievo vyras. Caro pakalikai bandė sugėdinti, palaužti, pažeminti, tačiau Simonas Konarskis visgi buvo išaukštintas, nors ir žiauriai nužudytas. Caro budelių planus Viešpats pakeitė į gerą – po Simono Konarskio nužudymo jo idėjomis pasekė daugelis žmonių*, – sakė kunigas.

Šventėje keletą patriotinių dainų padainavo S. Konarskio gimnazijos mokiniai.

InfoRef_LT

Tauro kalno kapinėse perlaidoti jose rasti palaikai

Istorinėse Vilniaus evangelikų liuteronų kapinėse ant Tauro kalno lapkričio 19 d. surengta palaikų perlaidojimo ceremonija. Centrinėje buvusių kapinių dalyje, kurioje numatoma pastatyti atminimo kryžių, perlaidoti apie trisdešimties žmonių palaikai, surasti kapinėse vykdant archeologinius tyrimus bei kitus teritorijos tvarkymo darbus.

Perlaidojimo apeigoms, kuriose dalyvavo Vilniaus evangelikų liuteronų ir evangelikų reformatų parapijų nariai, archeologai, sostinės savivaldybės atstovai bei kiti neabejingi vilniečiai, vadovavo Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios vyskupas Mindaugas Sabutis ir Vilniaus parapijos antrasis kunigas Ričardas Dokšas, giedojo Vilniaus evangelikų liuteronų ansamblis *Adoremus*.

Evangelikų – liuteronų ir reformatų – kapinės čia veikė nuo XIX a. pradžios iki 1958 metų, kai buvo uždarytos ir išniekintos statant Profsąjungų (1963 m.) ir Santuokų rūmus (1974 m.).

Liuteronų sodu pavadintą teritoriją, apimančią buvusias kapines, sunaikintas sovietų okupacijos metais, Vilniaus miesto savivaldybė galutinai sutvarkyti planuoja kitais metais. Įamžinant istorines kapines, ketinama į jas sugrąžinti išlikusius antkapius, o memorialinėse lentose surašyti visų, šiose pusanro šimto metų veikusiose, kapinėse palaidotųjų pavardes.

InfoRef_LT

ANT DUBINGIŲ PILIAKALNIO

Tradiciškai jau 13 metų reformatai pirmą rugsėjo šeštadienį (2022 09 03) renkasi į ***Dubingius***, ant pilies kalno, buvusios reformatų bažnyčios vietoje paminėti, prisiminti 2009 metais perlaidotus kunigaikščius Radvilas ir kitus reformatus, kurių palaikai rado prieglobstį šalia bažnyčios ar kitose Lietuvos vietovėse.

InfoRef_LT

Amžinybės sekmadienis Vilniuje

Lapkričio 20 d. švenčiant Amžinybės sekmadienį, Vilniaus reformatai pamaldose prisiminė iškeliavusius į Anapusybę savo artimuosius, katech. Holger Lahayne priminė šiais metais Viešpaties pašauktus parapijiečius, o paskui ***Reformatų sode*** malda ir giesme buvo pagerbti ten buvusiose kapinėse XVI–XVIII a. a. palaidoti reformatai, kurie rūpinosi, kūrė, puoselėjo Vilniaus reformatų parapiją.

InfoRef_LT

VARIACIJOS TRIMS

Styginių koncertu *VARIACIJOS TRIMS* Biržų ir Vilniaus reformatų bažnyčiose Rusnė Kiškytė (smuikas), Ramūnas Zakaras (altas) ir Deividas Dumčius (violončelė) pakvietė klausytojus pradėti Adventinį – prieškalėdinį laikotarpį. Koncertui trio pasirinko J. S. Bacho kūrinį, originale sukurtą klavesinui ir išleistą 1741 metais. Šis kūrinys vėliau buvo pavadintas Goldbergo variacijomis, nes būtent J. G. Goldbergas pirmą kartą jas atliko. Styginiams *Variacijos* buvo pritaikytas 1985 metais.

Įdomi variacijų, kurių net 30, sukūrimo istorija. Jas J. S. Bachui parašyti užsakė grafas Hermanas Karlas von Keiserlingas, kuris dažnai negaluodavo ir kentėjo nuo ne-

migos. Manoma, variacijas naktimis klavesinu turėjo groti Gotliebas Goldbergas kambaryje šalia grafo miegamojo. K. von Keiserlingui labai patiko variacijos. Kompozitoriui jis gausiai atlygino, padovanodamas auksinę taurę, pilną auksinių monetų. Tokia yra šio kūrinio atsiradimo viena iš versijų.

Pristatydamas atlikėjus Vilniaus reformatų bažnyčioje, klebonas kun. Tomas Šernas palinkėjo klausytojams neužmigti....

Koncertas, atrodo, nieko neužmigdė, o jei toks ir būtų atsiradęs, tai gausūs, audringi plojimai būtų pažadinę...

InfoRef_LT

Foto: H. Lahayne

ISSN 2669-1833

VYR. REDAKTORIUS gen. superintendentas

kun. Raimondas Stankevičius

Redaktorė: Dalija Gudliauskienė

Leidiniui talkino:

Kęstutis Pulokas, Genovaitė Mikalajūnienė

Dizainas ir maketas Aušrinės Bareikytės-Čižikienės

Tiražas 100 egz.

Redakcija:

Pylimo 20-13, Vilnius,

Konsistorijos raštinė Vilniuje

Tel. +370 69904137, +370 655 43678

Leidėjai straipsnius taiso ir trumpina savo nuožiūra

Mūsų leidinyje pateiktus kai kuriuos straipsnius galite skaityti

www.ref.lt

